

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

42 (419), 18—24 жовтня 2007



Фото Олександра Литвиненка

СВОБОДА ДЛЯ УКРАЇНЦІВ

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Світ досягає високого рівня добробуту, але чи зростає пропорційно його свобода? З часом ми дедалі більше схилиємося до висновку, що не гроші, а тільки духовна свобода сучасної людини — найвища цінність, найбільше багатство життя. Це те, чого завжди бракує навіть заможним людям. Переважно не здогадуємось, що ми вільні, й тому не вміємо цінувати власну свободу і свободу ближніх. Саме тому так багато розчарованих і спраглих свободи людей в Україні. Хоч би скільки було зароблено грошей і перетворено їх на приватні садиби, машини, речі, горілку чи задоволення — українці традиційно скаржаться один одному на погане життя, погану погоду, неврожай і нікудишню владу. Скинувши тягар негативу на ближнього, побредуть знов, як загнані коні, на щоденну роботу, а після роботи знову метушаться біля своєї господарки або тліють у болоті дрібної пиятики чи біля телевізора, щоб неспокійно переспати ніч, і знову — на роботу. В неділю хтось за традицією їде до церкви, знову всідається перед телевізором чи тоне в метушні монотонних родинних стосунків або вибирається з компанією на природу. Дні галопують — понеділок, середа, п'ятниця — і тиждень за тижнем проминає в дефіциті часу. Де ж поділась та свобода, про яку говорять філософи й агітують політики?

Багатство держави вимірюється не ВВП чи грошима, а часткою вільного часу громадян. Це точний вимір елементарної свободи, звільнення від рабської потреби працювати заради виживання і марноти багатства. Свобода починається зі свободи від влади грошей. А українці завжди заклопотані проблемами виживання й обляштування власної хати. Відома україн-

ська працелюбність фатально пов'язана з низькими заробітками, і все це складає замкнене коло неволі, з якого неможливо вирватись до старості, а фізична праця впрягає людину в упряж щоденного обов'язку, скорочуючи час ОСОБИСТОЇ СВОБОДИ. Ми нещасливі, самоприречені до фізичної праці люди. Щоб стати більш вільними, нам треба домогтись від влади скорочення робочого дня, заборони масової понаднормової і нелегальної праці та роботи у вихідні. Щоб менше залежати від грошей, слід законодавчо встановити частку оплати праці хоча б удвічі більшу, ніж практикують у Європі. Не треба бути дурнями, себто сучасними рабами, і погоджуватись працювати за безцінь чи задарма навіть тоді, коли є масове безробіття. Саме це повинні пропагувати народні обранці замість обіцянок мізерного зростання мінімальної платні та соціальних подачок. На жаль, політики свідомо прирікають українців на майже наркотичну залежність від фізичної праці заради прожитку, оберігаючи реальну свободу невеликої частки дуже багатих людей. Ми опинилися в абсурдній ситуації: підтримуємо політичні сили, які позбавляють нас фундаментальної складової сутності свободи.

Весь інформаційний простір щодня й щохвилини позбавляє українця свободи бути собою на своїй землі. Абстрактна свобода слова фальшиво уживається з несвободою слова українського. Більшість преси й друкованого читива подає українцеві іншомовну, чужокультурну й чужоментальну інформацію. Телебачення робить те саме, але до того ж "розражає" українця дебілізуючими ток-шоу. Українські діти змалку дивляться оте телебачення і навіть не уявляють, що означає свобода почуватися в українському культурному середовищі, їхні душі в'януть від

споглядання потворних і жорстоких персонажів чужих мультиків, а пропаганда збочень виховує відчуження від батьків. Українські господині приречені витратити години на споглядання безглузвих серіалів, занедбуючи дітей і лаючи зовсім не схожого на супермена чи олігарха голову сімейства, опускаючи його авторитет разом із родинною перспективою. Телебачення краде українську свободу, тому дивитись його неможливо, але його дивляться з трагічними обличчями невольників, бо іншого телебачення немає. Відомі люди подбали про це з бізнесовою метою — позбавити українця свободи національного життя і перетворити його на безвольну робочу істоту.

Чи має українець свободу душі? Замість духовної свободи йому пропонують ерзац свободи вірувань, терпимість до статевого збочення і пропаганду всякої нечисті (упирів, ворожбитів і відьом). Доки українець не задумається над сенсом свободи віри як духовної єдності з предками й Творцем, єдиної української церкви не буде. Міжконфесійна ворожнеча свідчить про відсутність віри у заповіді Христа. Є чимало українців, які розмовляють українською, але за своїм символом віри не є українцями і їх не можна зараховувати до українського етносу. А ті, які вимушено говорять російською чи іншою, але мають українську віру, повернуться в лоно етносу. Свобода вільно говорити рідною мовою і свобода звертатися українською до Бога за обрядом батьків — це доступно далеко не всім українцям. Але національна свобода — єдине, що кожен українець може і повинен здобувати сам, маючи віру в Україну й дотримуючись своєї традиції, поважаючи й люблячи іншого українця.

Чи готові українці взяти свою свободу і разом з нею щоденний обов'язок захищати її словом та дією?

ЛІМІТ ПОМИЛОК ВИЧЕРПАНО



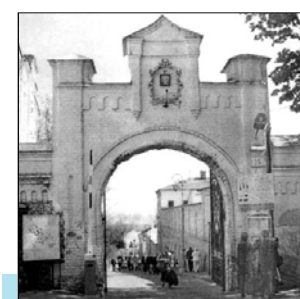
4

МІФ “ПРО 130 ЕТНОСІВ”



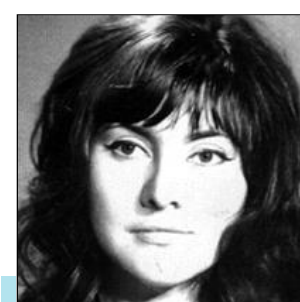
6–7

СПЕРШУ — ІСТОРИЧНА БРАМА...



11

“ЦЕ, ПОЕЗІЄ, ВИ?”



13

**Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 828 068 грн. 00 коп.

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ

Ще й досі миготять перед очима тисячі розтовчених, латаних-перелатаних українських доріг, тисячі зажурених, зневірених у всьому очей нашого люду, якому вже стільки набрежали, лукаво наобіцяли політичні лицедії всіх кольорів під час багатьох попередніх виборів, що й соромно постати перед ними в ролі кандидата в депутати. А треба, бо зневіра, розчарування і злість мільйонів нашого народу можуть такого накоїти, такої кулеші наварити, що на кілька поколінь вистачить висьорбувати.

Ми, бютівці, фактично кинули виклик пропорційній системі виборів, закріпивши кандидатів у депутати за конкретними виборчими округами. На вибір. Ясна річ, душа моя роздвоювалася між малою батьківщиною — любовю моєї душі Південною Вінниччиною (Крижопільський, Ямпільський, Піщанський, Бершадський, Тростянецький, Чечільницький райони) та жовківсько-яворівським виборчим округом в Галичині, який на виборах 2002 року мені, східнякові, дав вісімдесят тисяч голосів. Хоч мій головний суперник — галичанин, тіньовий псевдобізнесмен — конвертувальник великих сум грошей, викинув на виборчу кампанію півтора мільйона доларів.

Та я знав, що Галичина і цього разу вестиме до влади патріотичні сили (байдуже, чи це бютівці, чи нашоукраїнці), знав, що і моя рідна Вінниччина не накоїть дурниць, я перед цим об'їхав усі щойно названі райони, виступав у райцентрах і переконувався: мої земляки знають, як треба голосувати.

А з пам'яті не виходив лихий слави **сотий** кіровоградський округ, де я відпрацював три тури президентських виборів 2004-го. Із стріляниною, із розпилюванням сейфа з бюлетенями о четвертій годині дня, коли більшість України вже проголосувала (голова дільничної комісії забрала ключі й заховалася, щоб зірвати вибори). Це був найважчий округ в Україні.

Тихий, провінційно-лагідний Кіровоград (на центральному майдані перед носом нібито української влади стовбичить Серьожа Кіров, який, кажуть, і не знав, що є на планеті Єлисаветград, стоїть, демонструючи хіба що свої штани "галифе") зазнав тоді незаслуженого прізвиська — бандитське, кримінальне лігво. Так воно і було проти волі кіровоградців. Завдяки депутатському мандатові мені вдалося прорвати міліцейські заслони і проникнути в лабораторію фальсифікаторів президентських виборів у Кіровограді. І впливав на гарячому заступника голови міськради Вадима Волканова, він дивився на мене лютими очиськами і відкидав поли піджака, щоб я помітив на його поясі кобур з пістолетом. І я згадав, що вже бачив це розлючене обличчя. На оперативний кіноплівці: його заарештовують кіровоградські міліціонери, надягають наручники, кладуть обличчям на асфальт, а він кричить: "Свідетелі, я вас всіх уберу!" А тепер він не лише на свободі, а й при владі і фальшує президентські вибори на користь регіоналів. Фальшує нахабно, зухвало, не боячись відповідальності. Він просто змушував стомлених, переляканих голів дільничних комісій, яких сам і призначав, переписувати протоколи на користь Януковича.

Група бритоголових гевалів відтісняла мене до глибокого колодязя між сходами, і я сказав їм: "Волканов знову виїде сухим із води, а відповідатимете ви", і вони дозволили мені вискочити з їхнього кільця.

Бачачи значну перевагу Ющенка, представники регіоналів у комісіях просто розбіглися. Зі мною з Києва приїхала група патріотичної молоді на чолі з Павлом Смирновим. Вони скинулися грішми, щоб ні від кого не залежати, і попросилися поїхати до Кіровограда. Високоосвічені, гострі, сміливі — як вони тоді "мotalися" з дільниці на дільницю, як підтримували своєю присутністю чесних членів комісії, як не давали сфальшувати результати голосу-

вання, як викликали мене на "гарячі" ситуації! Згодом вони всі влилися в Майдан, і всі пережили ганьбу помайдання. Але тоді вони допомогли Кіровограду відстояти свою гідність.

Та головне зробили самі кіровоградці — вони не дали себе залякати. Вони проголосували так, як веліла їхня громадянська совість. Наперекір шаленому тиску місцевої влади, яка ототожнювала себе зі злочинським кланом під псевдонімом "трудова Україна". Саме це угруповання приватизувало більшу частину Кіровограда, воно контролює місцеві базари, розподіл землі та місцевий бюджет. Їх бояться, бо вони жорстокі й багаті. Однак на президентських виборах кіровоградці кинули їм виклик і віддали Ющенкові перевагу в двадцять вісім тисяч голосів.

Я віз до Києва протоколи з "мокристи" печатками, які підтверджували цю перевагу. Мій водій гнав машину, я після моторошної, безсонної ночі задрімав на задньому сидінні, прокинувся під Борисполем і почув по радіо "новину": на сотому окрузі переміг... Віктор Янукович з перевагою в двадцять вісім тисяч голосів... Ми в'їхали в центр Києва, а на Майдані Незалежності вже збиралася Україна.

Відразу після Майдану на вісьмох фальсифікаторів виборів у Кіровограді було заведено кримінальні справи. Тривалий час вони переходилися на дачі одного з нардепів, а згодом, коли крупніші, всесдержавні фальсифікатори, які мали сидіти в тюрмах, — сіли в крісла законодавчого органу, справу стали згортати. Якщо Ківалов "не фальсифікатор", то навіщо карати якийсь там кіровоградського Хільченка?

Я ще вагався, який округ обрати, коли довідуюсь від кіровоградців, що той самий Вадим Волканов не лише не сів на лаву підсудних, а й знову повернувся на посаду заступника голови міста. Комуніст Володимир Пузаков, який набрав жалюгідну кількість голосів і став мером лише тому, що місто фактично пробойкотувало вибори, узяв собі в заступники Волканова. Та ще й "віддав" йому гуманітарні питання — культуру, освіту, медицину.

І в мене вже не було іншого виходу, я обрав Кіровоград. А оскільки двічі підряд я був депутатом від Світловодського округу, то й Бог велів відповідати за два.

Я пройшов дев'ять виборчих кампаній. Важких, жорстоких, із карколомними сюжетами, напруженою нервом, розуму і фізичних сил, починаючи з 1989-го, коли були перші справжні вибори з багатьма конкурентами до союзного, горбачовського парламенту. Легких не було, але ця стала справді особливою. Головним (і страшним!) нашим опонентом цього разу виступили не комуністи, не соціалісти, навіть не регіонали, а байдужість і зневіра виборців. Треба було догукатися, достукатися до розуму і душі розчарованого, ображеного на владу, стомленого від брехні та брудної демагогії, оглухлого від агресивної реклами люду. А це робити найважче, бо міра зневаги чи й алергії на всіх політиків була найбільшою саме в Центральній Україні. Захід хилився до патріотичного крила, Крим та південний схід — до проросійського. А центр запав у глибоку мерзлоту зневіри. Однак саме він мав дати відповідь на результат цих вирішальних для української долі екстравиборів.

За півтора місяця (згадайте затримку з реєстрацією БЮТу) я здійснив двісті два повноцінні, не менше півтори години кожен, виступи перед громадами в містах та селах Кіровоградщини, намотавши сорок тисяч кілометрів на спідометрі авто.

І зараз бачу, як повільно збираються на п'ятачок перед сільрадою чи перед замкненим на іржавий замок клубом бабусі з ціпками, діди — місцеві політичні авторитети. За одягом, за цікавинкою в очах упіз-

наеш сільських учителів, для яких я насамперед — український письменник. Хотіли зробити зустріч з учнями, та міністр Ніколаєнко заборонив, хоч сам розповідає про шалені успіхи української освіти як соціаліст. На всіх теле- і радіоканалах.

Сходяться повільно. Обережно легалізуються слухачі моєї радіо-програми "Двадцять хвилин з Володимиром Яворівським", підходять і тихенько шепчуть на вухо "Чуємо, чуємо..." Ще хтось просить кинути листа в Києві, бо тут, мовляв, місцева мафія все тримає в своєму кулаці. Ще молодий, але вже погаслий чоловік дихає мені в обличчя густим перегаром і пропонує загнувати все село "за Юлю" всього за "сто рублів"...

Та найбільше вражає підозрілість, настороженість: ну-ну, що ти нам наобіцяєш? Уже ми не раз голосували і за "нову дорогу" до села, і за "газифікацію", і за "повернення заощаджень", і за "підвищення пенсій та зарплат". Наголосувалися.

Іноді я ризикував, кажучи: вам уже наобіцяли все, що тільки було можливо, я цього не робитиму, тому придумайте собі самі ще якусь обіцянку. Дехто приязно усміхався, а дехто похмурнішав. Я не лукавив і не загравав перед ними, як це зазвичай роблять під час виборчого екстриму, я так їм і казав: будь ласка, зганяйте свою злість на мені, я добровільно склав з себе депутатські повноваження, тому є доторканним, можете мене щипати, штурхати, якщо вам від цього буде легше, але не робіть традиційних чи нових помилок тридцятого вересня. Ми, українці, вичерпали ліміт помилок. Ми ще жодного разу за шістнадцять років не мали проукраїнської, патріотичної більшості в парламенті. Навіть тоді, у серпні дев'яносто першого, коли деморалізовані й налякані невідомістю комуністи з "групи 239" пішли за українськими патріотами з "Народної ради", проголосивши відновлення Української держави.

Прибалтіїці, чехи, словаки, поляки, угорці, болгар, румуни, молоди незалежні країни Балканського регіону так швидко подолали природні, закономірні, кризові явища перехідного періоду до самостійного, суверенного життя лише тому, що зрозуміли: тільки по-справжньому патріотична, залюблена у свою землю та свою націю людина, обрана до найвищої влади, не зрадить своїй любові, в неї не піде обертом голова, бо вона розуміє колосальну відповідальність перед минулим, сучасним і майбутнім, перед історією свого народу. Зрештою, в патріотичну душу разом із незрадливістю найвищої проби заковдується еталонний рівень моралі. Згадайте бодай Валенсу, Гавелу, Бразаускаса, Квасньєвського... І поставте поруч з цими людьми перших компартійних імітаторів незалежності в країнах Середньої Азії, Закавказзя, Молдові, Білорусі та Росії — і ви зрозумієте, чому одні давно переступили високий європейський поріг, мають високі соціальні та правові стандарти життя, а інші займаються самоїдством, другою і п'ятирядними проблемами? Топчуться у "сінях", чи то пак — передпокої кремлівських кабінетів. Зокрема й велика новонароджена Україна — держава розмірів Франції. Бо українці обрали президентом спершу компартійного кар'єриста Макаровича, який заспокоює націю: "Маємо те, що маємо...", але не пояснює, де ділася решта. А тоді віддали владу гітаристові-префєрансисти та професійному інтриганові, який за дві каденції роздав своїм підлабзуникам дві третини загальноукраїнського багатства й опустив Україну до рівня країни третього світу.

І вже в багатьох засвітилися живим полиском очі, зникла холодна закам'янілість облич, хтось з останнього ряду переходить у перші. Заполітизований дід, який начитався "Сільських вістей" Сподаренка і то-

"Ми, українці, вичерпали ліміт помилок".

ПРО УКРАЇНСЬКІ ГРАБЛІ



Фото Олександра Литвиненка

му на минулих виборах голосував за Мороза, а тепер стоїть на "роздоріжжі", мнучи в руках самопальну підробку під "Енеїду" "анонімного" поета-соціаліста, спрямовану проти БЮТу. І він уже не може приховати, що я, Володимир Яворівський, йому не ворог, бо не обіцяю йому "манти небесної", а змушую його думати разом зі мною. Я не нав'язую йому свою позицію, я викликаю його на дискусію.

А тоді — блок про тіньову економіку, яка не додає до національного бюджету майже половину коштів. А це — ваші пенсії й платня бюджетникам. Хто здатен витягнути з тіні наших недоторканих олігархів, який рішучий і безкомпромісний прем'єр? Думайте, люди, думайте. Я прийшов не для того, щоб вам сподобатися, а щоб ми разом задумалися над долею і нашої держави, і кожного з нас, українців.

І на закінчення "розігріву" громади — про біографію первісного накопичення капіталу на Донеччині. Жорстокого і кривавого. Подібного не було ні в дніпропетровського, ні в київського, а то більше — у галицького кланів. З фактами і прізвищами підприємців-небіжчиків: Євгена Щербаня, Аліка Грека, Анатолія Бандури, журналіста Ігоря Александрова та інших...

І на фінал: хоч би як там було, за всіх прорахунків і слабостей — ми маємо сьогодні Президента. Освітченого, патріотичного, морального. До того ж він — правильно пише слова "професор" і "прем'єр", легко вимовляє прізвище Гулака-Артемовського та знає про існування геніальної російської поетеси Анни Ахматової... Отож на підмогу Ющенкові мусимо послати сильного, рішучого, відданого Україні, непохитного в боротьбі з олігархами-тіньовиками прем'єра. Хто **вона** — думайте самі.

Далі були запитання. Різні. Примітивні, на кшталт: чи "протягнете нам газ?" Не протягну, бо в мене немає таких грошей. До того ж, газ потрібен половині сіл в Україні, до того ж це кваліфікують як підкуп виборців. Треба стягувати податок з українських тіньовиків і планомірно газифікувати всю Україну, а можливо, орієнтуватися на електроенергетику, добудувавши кілька абсолютно безпечних реакторів найновішого покоління німецького чи французького проектування.

Заморожені заощадження можна повернути лише за рахунок укра-

їнських ресурсів, а не сподіватися на кадебістську сентиментальність Путіна. Так, треба не насміхатися над людьми, що відкладали копійчину на "чорний день", який міг настати щомиті, виділивши в цьогорічному бюджеті жалюгідну суму хіба що "на похорон" вкладника, а закласти кілька мільярдів із "тіньових" надходжень, а також ввести податок на багатство, зокрема на новобудовані вілли по всій Україні й спрямувати ці кошти на розрахунок із вкладниками "Ощадбанку".

Чому не мають соціального захисту діти війни після прийняття закону? Хтось із громади вигукне: "Запитайте у Мороза і Баранівського! Вони ж ні копійки не заклали у бюджет!" Чи буде продаватися земля? Вона вже продається. Під Києвом одна сотка коштує десять-п'ятнадцять тисяч доларів. Діє мораторій, але ви маєте право подарувати землю чи здати в оренду на сорок років. За гроші, звичайно. Може, краще робити це прозоро, щоб ви знали ціну сотки у вашому селі, щоб вас не обманули прийшли мародери. Перед тим, як приймати рішення, — будемо з вами радитися... Чого лишень не запитують люди, маючи перед собою "живого" представника влади...

Та неодмінно в кожному селі, в кожній студентській аудиторії, в кожному трудовому колективі як несподіваний постріл: ми востане проголосуємо за українських патріотичних демократів, але де гарантія, що не повториться безумство весни 2006-го, що Президент не буде дослухатися до нашіптувань "любих друзів" і все повториться у ще трагічнішій формі?

Я безоглядно рвав свою душу, я нанизував аргументи, я зазірав у кожні присутні, вже розбуджені від байдужості, очі і доводив: таке не може повторитися! Не може! Це — кінець Третьої України. Четвертої може не бути. Цього разу українські граблі вже будуть трошити черепи, а не набивати синці чи гуглі. Так, я казав під час двохсот двох зустрічей з українцями в самісінькому центрі моєї Батьківщини: якщо повториться торішня помилка патріотичних сил — першою жертвою цієї зради більшості виборців стане сам Президент. Цього разу вони панькатися вже не будуть.

Отож сьогодні ще все залежить від вас, пане Президенте, ще залежить...

“Істинний патріот не тільки не забуває про біль свого народу, але так само безкорисливо відгукується на біль інших народів”.

ОГОЛОШЕНО ОФІЦІЙНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ

Згідно з остаточними даними Центральної виборчої комісії, за Партію регіонів віддали свої голо- си 34,37 % виборців, БЮТ одержав 30,71 %, блок “Наша Україна—Народна Самооборона” — 14,15 %, Комуністична партія України —

5,39 %, Блок Литвина — 3,96 % голо- сів. Не підтримали жодну з політич- них сил на виборах 2,73 % виборців. Явка виборців склала 62,02 %.Офі- ційні результати виборів на засіданні ЦВК оприлюднив голова комісії Во- лодимир Шаповал.

Тож Партія регіонів, відповідно до набраних голосів, здобуде 175 депутатських мандатів, Блок Юлії Тимошенко — 156, блок “Наша Ук- раїна—Народна Самооборона” — 72, Комуністична партія — 27, Блок Литвина — 20.

Протокол про встановлення результатів позачергових парла- ментських виборів підписали всі 15 членів ЦВК без окремих думок.

Центральна виборча комісія повинна до 20 жовтня офіційно опублікувати підсумки виборів.

ГАНЬБА!

Олег ОЛЕКСЮК

У Цюрупинську (Херсонщина) поновлено пам’ятник організаторо- ві ЧК та сумновідомих каральних трі- йок Феліксів Едмундовичу Дзер- жинському. Урочистий мітинг з при- воду “визначної події” організувала і провела Цюрупинська районна ра- да ветеранів та райком Комуністич- ної партії України. Кожному, хто прийшов на мітинг, було вруче- но, з цього боку, біля підніжжя “заліз- ного Фелікса” вручили почесні гра- моти. Серед нагороджених і колиш- ній міський голова Цюрупинська Микола Слюсаренко, який гаранту- вав узаконення цього безглузлого вчинку. Хоч наскільки він законний, має з’ясувати прокуратура та РНБО.

Із уст промовців сипались пог- рози зупинити статус суверенності та незалежності держави України. Наприклад, колишній перший сек- ретар райкому КПУ пан Полісада неоднозначно наголосив: “Сьогодні ми востановили пам’ятник Дзер- жинському, а завтра востановим всю нашу історію... востановим Советський Союз”. Голова районної ради ветеранів органів внутрішніх справ Георгій Артеменко, з ініціати- ви якого вся ця катавасія і закрути- лася, зазначив, що на досягнутому не можна зупинятися, треба поруч із пам’ятником проводити виховні заходи КПУ для молоді Цюрупин- ського району “заради вирощуван- ня істинних патріотів нашої держа- ви”. Про патріотів світлого минуло- го говорила й інша молодь пенсій- ного віку на тлі півсотні загальної кількості учасників заходу, що по- бажали — із 22 тисяч громадян Цю- рупинська — підтримати цю акцію.

І лише Хрест пам’яті жертвам комуністичних репресій і голодо- морів, що височить поблизу цен- тральної площі колишньої столиці Олешківської Січі, нагадує про іс- тинні досягнення Держинського та його послідовників на теренах багатотрагедійної України.

БЮТ І НУНС ДОМОВИЛИСЬ ПРО КОАЛІЦІЮ

Лідери Блоку Юлії Тимошенко та блоку “Наша Україна—Народна Самооборона” у присутності преси парафували угоду про створення своєї коаліції у Верховній Раді VI скликання. Угоду парафували Юлія Тимошенко, Юрій Луценко і В’ячеслав Кириленко.

Тимошенко підкреслила, що угода повністю підготовлена й не залишилося жодного неузгодже- ного пункту, тому було вирішено у присутності преси підписати цей документ.

В’ячеслав Кириленко зазна- чив, що в документі є пункт про не- можливість формування парла- ментської коаліції за участю Партії регіонів і КПУ.

У парафованій угоді чітко вка- зано, що кандидатури на посади прем’єра та спікера вносять, від- повідно, Блок Юлії Тимошенко і

блок “Наша Україна—Народна Са- мооборона”. “Повірте мені, ніяких інтриг немає. Те, що ми не назива- ємо зараз прізвищ, ми просто хо- чемо, щоб Президент ознайомив- ся з текстами усіх угод, зробив висновки й оголосив свою пози- цію”, — пояснила лідерка БЮТ Юлія Тимошенко.

Луценко зазначив, що обидві кандидатури вже визначено, і ні БЮТ, ні НУНС не змінювали своїх кандидатів.

В’ячеслав Кириленко пояснив, що до голосування з кандидатури наступного прем’єр-міністра Вер- ховна Рада VI скликання повинна прийняти 12 законопроектів. Зок- рема, за його словами, повинні бу- ти прийняті: закон щодо відміни депутатської недоторканності в Ук- раїні, зміни до закону про Кабінет міністрів, закон про опозицію і т. ін.

ПАРТІЯ РЕГІОНІВ ЗАКЛИКАЄ «ЖИТИ ДРУЖНО»

У понеділок прес-служба Партії регіонів розповсюдила заяву, в якій, зокрема, зазначено: “Партія регіо- нів твердо наполягає на необхіднос- ті досягнення національного поро- зуміння з метою об’єднання народу України і створення ефективної вла- ди. Ми закликаємо до цього всі пат- ріотичні та відповідальні українські політичні сили”. “Як переможці ви- борів, ми зробимо все належне, щоб у найкоротший термін сформу- вати ефективну коаліцію політичних сил у Верховній Раді, яка відобража- тиме інтереси максимального числа виборців”. У заяві також наголошу- ється, що “Дострокові вибори, на жаль, ще більше розділили Україну на два табори. Безвідповідальні по- літики, які власні амбіції й апетити ставлять вище національного інте- ресу, знову провокують глибоку кри- зу в українському суспільстві”.

“Вони не чують заклику Прези- дента до національного примирен- ня і нехтують його вимогою сісти за стіл переговорів з усіма парла- ментськими силами заради країни та її громадян”, — зазначає Партія регіонів.

“Створення образу ворогів, заклики до помсти, популістські гасла та політичний шантаж свід- чать про бажання деяких політиків повернути в Україну принцип: “Як- що ми перемогли — кінець вам!” Недавня історія вже показала без- глуздість подібного підходу. Така політика є формою війни і неприй- нятна для сучасних демократичних країн”, — ідеться у заяві.

Цілком можливо, що подібні за- яви є своєрідним шантажем, адже Партія регіонів має 150 мандатів, яких вистачить для зриву роботи парламенту.

У КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ВІДБУВСЯ СЕМІНАР ПРО ПРАВИЙ РУХ

13 жовтня 2007 року в Київ- ському національному університеті імені Тараса Шевченка відбувся організований Науковим товари- ством студентів та аспірантів філо- софського факультету відкритий семінар на тему: “Права ідея і пра- вий рух в сучасній Україні: стан і перспективи”.

У роботі семінару взяли участь студенти, аспіранти, молоді вчені, представники політичних партій та громадських організацій.

Цей семінар планували як сво- ерідне підбиття підсумків критики сучасного стану українського націо- налізму та спробу запропонувати життєздатну модель розвитку пра-

вого руху. Можна стверджувати, що захід досяг мети — його учас- ники, серед яких були провідні мо- лоді праві інтелектуали, система- тизували ідеї “нового правого” ру- ху в Україні, відзначивши його принципові відмінності від “старих правих”.

Проведення таких семінарів

означає, що до університетів по- вертається одна з найважливіших їхніх функцій — формувати інте- лектуальні середовища, які б ста- вали центрами продукування акту- альних ідей.

Цей захід засвідчив високий попит серед молодих інтелігентів на подібні інтелектуальні дебати.

ЖИТТЯ — ЗА УКРАЇНУ, ЗА ПРАВА ЛЮДИНИ

Відзначено 100-річчя з дня народження генерала Петра Григоренка (16 жовтня 1907 — 21 лютого 1987 року)

Василь ОВСІЄНКО,
Харківська правозахисна група

Родом він із с. Борисівки При- морського р-ну Запорізької обл. Фаховий військовий, учасник війни, доктор історичних наук, начальник першої військової кафедри кіберне- тики, комуніст, він критично пере- глянув сформовану в СРСР політич- ну систему: “Треба виступати. Не можна мовчати”. 7 вересня 1961 виступив на районній партконфе- ренції з закликом демократизувати вибори, за що його перевели в Да- лекосхідний військовий округ. Там створив підпільну “Спілку боротьби за відродження лєнінізму”, поши- ював листівки. 1 лютого 1964 Гри- горенка затримали, на рік запропо- тували у психлікарню, позбавили ге- неральського звання. Працював сторожем, вантажником. Увійшов у коло московських дисидентів, включився у боротьбу кримських татар за повернення на історичну батьківщину. Виступив з промовою: “Перестаньте просити! Поверніть те, що належить вам по праву, але незаконно у вас відібрано”.

Петро Григоренко 1967 р. напи- сав історико-публіцистичний пам- флет “Приховування історичної правди — злочин перед народом!”, у якому проаналізував причини по- разок Червоної Армії на початку війни: знищення Сталіним військо- вих кадрів і підготовка до агресив- ної війни. Виступив проти окупації Чехословаччини 1968 р. Написав працю “Про спеціальні психіатричні лікарні (дурдоми)”. Висунув ідею надати правозахисному рухові ор-

ганізованих форм, що реалізували вже після його арешту. На демон- страції кримських татар перед бу- динком ЦК КПРС Григоренко зажа- дав, щоб його затримали разом з іншими. 1969 р. збирався виступи- ти на суді в Ташкенті, але був заа- рештований 7 травня і понад 5 ро- ків провів у спецпсихлікарнях. З виступу на захист Григоренка роз- почалася правозахисна активність академіка Андрія Сахарова. У сам- видаві поширили анонімну “Психі- атричну заочну експертизу у справі Григоренка”, яку зробив Семен Глузман, за що був ув’язнений на 10 років. Під тиском світової гро- мадськості Григоренка звільнили 24.06.1974. Він негайно відновив правозахисну діяльність. Був чле- ном-фундатором правозахисних Московської (12.05.1976) та Ук- раїнської (9.11.1976) Гельсінкських груп, ініціював створення “Робочої комісії з розслідування викорис- тання психіатрії в політичних цілях”, написав працю “Дискримінація кримських татар продовжується”. У день конституції 1976-го узяв участь у традиційній правозахисній демонстрації в Москві на Пушкін- ській площі, де виголосив стислу промову: “Спасибі всім, хто прий- шов сюди вшанувати пам’ять міль- йонів безневинно знищених людей! Спасибі усім вам і за те, що ви сво- єю присутністю тут висловили солі- дарність із в’язнями сумління!”

У листопаді 1977-го Григорен- ко одержав дозвіл на піврічну поїз- дку до США для лікування. У люто- му 1978 р. його позбавили радян- ського громадянства.

У США на його прохання був під- даний психіатричний експертизі, яка зробила висновок: “Усі риси його особистості радянські діагности де- формували. Там, де вони знаходили нав’язливі ідеї, ми побачили стій- кість. Де вони бачили марення — ми виявили здоровий глузд. Де вони вбачали нерозсудливість — ми знайшли ясну послідовність. І там, де вони діагностували патологію, — ми зустріли щиросердне здоров’я”.

П. Григоренко створив Загор- донне представництво Української Гельсінкської групи, яке фактично стало представництвом України, що бореться за свою свободу, не- залежність, ініціював видання “Віс- ника репресій в Україні”. Остаточо відмовився від комуністичних по- глядів, звернувся до православ’я. Написав книгу спогадів “У підпіллі можна зустріти тільки щурів...”, яка вийшла кількома мовами. Зустрі- чався з лідерами держав, брав участь в альтернативній Мадрид- ській нараді ОБСЄ, поставив перед ООН питання про деколонізацію СРСР. Читав лекції, писав публіци- стичні статті, які перекладали ба- гатьма мовами, був відомий у світі як людина сумління, як кришталеву чиста, гранично чесна особистість. Григоренко свідомо і цілеспрямо- вано боровся проти Імперії Зла — і переміг її. Він відкривав і вказував іншим дорогу до добра.

Петра Григоренка поховали на українському цвинтарі Баундбрук біля Нью-Йорка з військовими по- честями, за участю людей багатьох національностей і конфесій.

1997 р. П. Григоренка нагоро-



дили (посмертно) орденом “За мужність” І ступеня. 5 березня Президент України В. Ющенко під- писав Указ про відзначення 100- річчя П. Григоренка. У подячному листі син Григоренка Андрій напи- сав: “Покійний генерал був і зали- шається символом толерантності, символом істинного патріота, який не тільки не забуває про біль свого народу, але так само безкорисли- во відгукується на біль інших наро- дів. Саме такий взірєць потрібен сьогодні не лише українському на- родові, й цілому світу, що захлюс- тується отруйною хвилею релігій- ної й національної нетерпимості”.

День народження П. Григорен- ка відзначають в Україні. У Києві у видавництві “Смолоскип”, яке го- тує книжку його творів, відкрилася фотовиставка (вул. Межигірська, 21). У Будинку вчителя відбувся ве- чір його пам’яті.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ВІКТОР ЮЩЕНКО ВИДАВ УКАЗ «ПРО ВШАНУВАННЯ ПАМ’ЯТІ ПЕТРА ГРИГОРЕНКА»

З метою вшанування пам’яті видатного правозахисника, учас- ника дисидентського руху, одного із засновників Української Громад- ської Групи сприяння виконанню Гельсінкських угод Петра Григо- ренка та з нагоди 100-річчя від дня його народження Президент Укра- їни В. Ющенко підписав Указ, яким, зокрема, передбачено:

проведення протягом верес- ня—жовтня 2007 року в місті Киє- ві, інших населених пунктах, пов’язаних із життям та громад- сько-політичною діяльністю Пет- ра Григоренка, заходів, присвя- чених його пам’яті;

проведення у навчальних за- ладах, закладах культури, вій- ськових з’єднаннях і частинах те- матичних заходів з популяризації його громадської та правозахис- ної діяльності;

введення в обіг ювілейної мо- нети, а також поштової марки і конверта, присвячених 100-річчю від дня народження Петра Григо- ренка, видання його публіцистич- них творів.

Кабінету Міністрів України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Се- вастопольській міським держав- ним органам влади запропоновано окремим навчальним закладам та науковим установам імені Петра Григоренка, а також відповідного найменування чи перейменування в установленому порядку вулиць та площ у населених пунктах України.

ХТО РЕАЛІЗУЄ ЗАКЛИК «НЕ ХОДИТИ ПО ГАЗОНАХ ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ»?

Проблеми функціонування сучасної літературної критики стали предметом обговорення на “круглому столі”, який відбувся у Львівській організації Національної спілки письменників України. Вели його письменники Михайло Слабошпицький та Любомир Сенник.

Любомир Сенник, професор Львівського національного університету, письменник: “Сучасної літературної критики як літературного процесу немає. Навіть журнал “Критика” не заперечує цієї тези. Хоч у журналі нерідко публікують антиукраїнські матеріали, які принижують феномен українського народу, нав’язуються хворобливі стандарти мислення. Було опубліковано статтю, яка перекреслює славетний твір нашого письменства “Слово о полку Ігоревім”...

Нещодавно докторську дисертацію захистив викладач Дрогобицького педагогічного університету Петро Іванишин. Полеміка з приводу цього захисту вийшла поза стіни ВНЗ. Молодий науковець має право на власну думку і має право її захищати.

Для літературних дискусій не надається відповідна літературна платформа, не працює сучасний критичний цех, який би мав тримати руку на пульсі літературного процесу.

Маємо говорити про традиції літературної критики, її завдання. Адже письменників не виховують — ними народжуються. Критики — це бойовий пост, постійний зв’язок між письменником і читачем. Критик повинен мати і добру ґрунтовну освіту, аби вміти належним чином проаналізувати літературне явище. Нині актуальні естетичні засади літературно-критичної діяльності Івана Франка.

Зникла критика, бо стався злам у сучасному житті, у суспільному мисленні. Критик запитує: “Що мені за це буде?”, а владу не цікавить наше духовне життя. Мусимо сформувати нове суспільне мислення — тому таку велику відповідальність покладено на нашу Спілку — форпост українського національного життя”.

Марія Люзняк: “Літературна критика — це матеріалізована людська думка, яка повинна відповісти на багато питань, глибоко проникнути у психологію літературної творчості; дослідити, як впливає творча діяльність і на читача, і на самого письменника. Закони християнства стверджують, що розв’язання проблем людини — у ній самій. Сьогодні систему освіти зруйновано, а вона могла б сприяти формуванню читача, такого потрібного для повнокровного функціонування літературного процесу.

Душа сучасної людини стає глухою. Чому з цього приводу мовчить критика? Хто реалізує заклик “Не ходити по газонах людської душі”?

Руслан Щуплакевич: “Проблеми сучасної літературної критики буде розв’язано, коли зникне концептуальне питання викладу сучасної державної духовної політики. Потрібно формувати сучасну ідеологію українського суспільства. Сьогодні не сформовано філософської основи Української держави, у су-

часних філософів немає нових ідей. Світ психоідентифікується, нам потрібно навчитися поєднувати локальні й глобальні чинники. Перспективу бачу за філософією українського солідаризму.

Критика існує не для того, щоб класти літературу у прокрустове ложе, а щоб література, а відтак і світ, розвивалися на добро”.

Василь Стефак: “Держава не дбає ні про літературу, ні про критику. Міжнародні інститути тиснуть на нашу свідомість. Уседозволеність — це анархія, а не демократія. Мусимо бути уважними, аби вміти відділити зерно від половини. Крім того, мусимо вести за собою людей.

Нещодавно був на Волині. Школярі ставлять запитання, у підтексті яких — іронічне ставлення до життя письменників, зокрема до Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка... Відомі ганебні публікації, написані вміло рукою і покликані спантеличувати народ”.

Віктор Палинський: “Відсутність критики неможлива, якщо є літературний процес. Свого часу була офіційна критика, яку оплачували з партійної каси. Не думаю, що від неї було краще письменникам чи народові. Лише від нас залежить, якою буде сучасна критика.

Хочу звернути нашу увагу на модернізацію сучасної критики. Чи обов’язково має бути академічний жанр? Перспективного мені видається критика у формі

есеїстики, де поєднується і мистецтво, і наука, і навіть організація літературного процесу”.

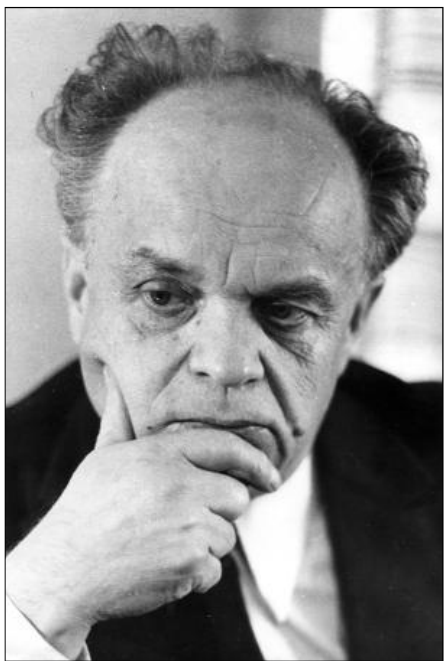
Олекса Різників: “Свого часу я відбув заслання у Мордовії за листівку. Нинішній час характеризується свободою слова і свободою думки, яка потребує державної матеріальної підтримки, як і літературна критика”.

Олесь Дудин: “Зараз деформується поняття прекрасного. Критика має оберегати прекрасне, адже талант — це Божий дар”.

Михайло Слабошпицький, підсумовуючи розмову, ґрунтовно проаналізував трактування літературної критики як філософського, психологічного, соціологічного, культурологічного процесу. Зупинився на поглядах на літературну критику дослідників літературознавців Брюховецького, Лихачова, Грабовича, естонця Яна Кроса тощо. Звернувся до творчої спадщини Франка, Франса, Флобера у світлі аналізованої проблеми.

Михайло Слабошпицький зупинився на тенденціях сучасної літературної критики. Наголосив, що літературне поле критики звужується, регламентується поле відвертості, нема резонансних публікацій, відбувається запізніле захоплення постмодернізмом... Письменник погодився з Любомиром Сенником, що сучасної літературної критики немає. Наголосив, що ідеальна критика — це література, послання до нащадків, лист до запитання... Сучасна літературна критика несе на собі печать сьогодення.

Підготувала
Марія ЯКУБОВСЬКА



ВШАНОВУЄМО ЛАУРЕАТІВ!

Богдана УГРІУМОВА,
онука М. Чабанівського

Нещодавно серед літературних премій з’явилася ще одна — імені Михайла Чабанівського. Її ініціювали земляки письменника — Харківська обласна письменницька організація спільно із Сахновщинською районною радою за сприяння агрофірми “Прогрес”.

З’явилася відзнака, за офіційним повідомленням, “з метою заохочення сучасних прозаїків до написання творів на теми сьогодення та популяризації новітньої української літератури серед сільського населення”.

А ще, вважають засновники премії, обов’язково мають з’явитися нові твори, присвячені захисту довкілля.

18 вересня, у день народження Михайла Чабанівського, біля меморіальної дошки на центральній площі села Лигівки Сахновщинського району Харківської області зібралися, як завжди, мешканці села, школярі, письменники, гості на мітинг, присвячений пам’яті письменника-земляка. А ще для того, щоб вручити дипломи лауреатів премії імені Михайла Чабанівського. Серед претендентів на лауреатство були відомі письменники — киянка Наталія Осипчук, тернопільський письменник-публіцист Іван Сміян, Петро Вовчишин із Хмельницького, Вілій та Євген Прудченки з Дніпропетровська, Василь Зубач з Ужгорода й інші. Та журі вирішило цього року відзначити Івана Семеновича Нагірняка з міста Новодністровська Чернівецької області та Дмитра Тодоровича Панцира з Харкова. Івана Нагірняка — за збірку новел і нарисів “Відлуння незабутніх стріч”. Як і Михайло Чабанівський, Іван Нагірняк прагне захистити рідну природу, розповідає про людей рідного краю на тлі історії нашого народу. Харківського письменника Дмитра Панцира нагороджено за збірку оповідань “Судилося жити”. Це картинки з сільського побуту. Збірка сповнена високого гуманістичного пафосу, віри в життя і людину, у нетлінність моральних принципів.

Лауреати премії, мешканці села та гості (серед яких були й дочка письменника Ліна Чабанівська з чоловіком-кінорежисером Валентином Сперкачем, автором фільму про Михайла Івановича) вшанували пам’ять Чабанівського покладанням квітів до меморіальної дошки, побували в музеї Михайла Івановича, де Дмитро Панцир передав свою грошову премію директору музею на ремонт приміщення, подивилися урочистий концерт вихованців сільської школи, по закінченні якого Ліна Чабанівська передала дітям подарунок від товариства “Просвіта” — нові книжки, підручники та відеокасети.

Сподіваємося, що ця добра традиція вшанування пам’яті Михайла Івановича Чабанівського матиме довге життя, а число лауреатів літературної премії буде збільшуватися і повнітися новими іменами талановитих українських письменників.

«ЦЕ, ПОЕЗІЄ, ВИ? МЕНІ ДИХАТИ НІЧИМ БЕЗ ВАС»

Олеся МУДРАК

Степи Придніпров’я... Рідні, тонкошкірі, тонкостанні, дзвенючі степи, що своєю величчю і могуттю розхристують не захищені одягом силуети Поезії... Він дихає з нас, він стає перед нами і б’є своєю безмірністю по лобі Вічності. Скільки потуги і снаги він перекотив у столичну “столикість”, продовжуючи дивувати нас іменами, які, мов “петровим багатом”, хльоскають з-під землі, щоб “впасти в очі небесним струменем”.

Січеславська земля дала українській літературі О. Гончара, В. Коржа, І. Сокульського, Н. Нікуліну, Л. Голоту, А. Шкляра, Г. Гарченка, М. Семенюка та багатьох інших, які синтезували у слові архаїчне і новітнє.

...Ще школярюю, ліпивши слова докупі, я завітала у передчутті якоїсь несподіванки до театру поезії “Весна”, який на той час функціонував у центрі Січеслава... Думаю: “Ось побачу “живих письменників”, куплю багато книжок і буду щасливою!” Камерна зала театру нагадала мені мурашник: чимало людей, які метушаться; хтось щось несе, комусь не вистає місяця, хтось із кимось дискутує... Нарешті! Світло загінотизувало, тиша накинута тенета на присутніх — ведучий своїм об’ємним голосом прочитав:

*І тісно стане у самій собі,
захочеться у небо превисоке.
Сміється з мене променистий сокіл,
і плачуть неба очі голубі.*

*А я їду між травами, одна,
між дзеркалами росяного замку.
Розбита на нескінченість уламків,
душа спокою тихого не зна.*

На сцену піднялася Олеся Омельченко — не впокорена часом, вільна, як Галактика, енергійна поетеса. Я дивилася і думала: “А чи змогла б я після ірреальних тріумфів у великому місті затупитися простотою і спокоєм села, не втративши найсокровеннішої жаги творіння?”

Вона все читала, читала... Багато говорила, було враження, що висповідувалася перед натовпом...

Таким було моє перше знайомство з Олесею Омельченко — дуже щиросердою, до безуму працювитою, багатогранною особистістю.

Виявляється, її творчість вивчають студенти другого курсу Дніпропетровського на-

ціонального університету, а вона — скромно та притишено перешіптується з травами у с. Військовому на Дніпропетровщині.

Поезія — невід’ємний атом Любові, її формула повітря.

Без любові літературу уявити важко: українська міфологія сповіщає, що спочатку людина не мала статевих ознак — була єдиним цілим, а після гріхопадіння її розділено на жінку і чоловіка, їхній взаємний потяг — вічне прагнення повернутися до первісної цілісності. Це породило нетлінні зразки любовної лірики: Соломонову “Пісню пісень”, сонети Петрарки, Купідонові пісні, розмаїту любовну лірику епохи Романтизму, “Зів’яле листя” І. Франка “Таємницю твого обличчя” Д. Павличка і т. ін. Любовний мотив, на мою думку, схожий на смерч, який закручує тебе у вітряний кокон, немає від нього захисту.

Як на мене, у поезії О. Омельченко нема ліричної героїні, адже скрізь присутня вона: тремтлива, ніжно-космічна, вередливо-сучасна, волелюбно-драматична степовичка.

Сама вона у післямові наголошує, що Духовність нації, менталітет українця починалися з любові, єдності людини і природи: “Відчуваючи свою мудру історію в генах, українцю, зможеш засяяти зіркою щасливого майбуття. Крони не існує без кореня”.

Вона — справжня-справжнісінька: довірлива, як маля, виколисана світлом, хрещена Космосом і дратівливо самотня. Самотність тисне душу “освіченою любов’ю”, не попереджаючи її про це, особливо ввечері, коли очі набрякають тугою:

*Якою нещасною я засинаю!
Кохані вуста не торкають моєї щокви,
Пірнаю у сон, як в глибини морського безкраю.*

*Забутися б в казці химерних фантазій
легких.*

Усе своє життя сильна і талановита Олеся почувається маленькою дівчинкою, крихіткою, жменькою вогню, і феєрично чекає, коли за вікном з’явиться постать юного принца. Одвічний дискурс маленького серця у дорослій тілі надає поетці шаленого суму за молодість, за справжніми почуттями:

*Я була молода, молодіюсенька.
Ах, я була, ох, минулося.
Осінь стрічає невесело.
Море штормить, я ж — із веслами.
Одній лише Пані Поезії відоме відчуття*



невідчутності, відсутності присутності; я, ми щодня гойдаємось “уверх і вниз на гойдалці життя”, і рятую нас від банальностей, від несправедливості рука Поезії — соромлива і скромна, але дружня і вічна. Саме в Поезії Олеся Омельченко вбачає свою “вселюбов”, вона намагається її упізнати з півпогляду, з півподиху:

*Це, Поезіє, Ви?
Мені дихати нічим без Вас!*

Людині дається на світі шанс бути почутою лише раз на епоху, і за день треба встигнути все, що не вдалося століттями. Авторка “Вселюбові” це глибоко усвідомлює і намагається встигнути за часовими стрибками:

*Перевалило за п’ятдесят.
Час насміхається. Бавиться у житті,
Не знав, де з собою подітисся, і маєш —
фінал наближається.*

А треба ж багато ще встигнути!

Жіноча поезія завжди була схожа на вибуховий пристрій — неправильний дотик пальця, бах — і ти за межами досяжності.

Упевнена, що “Вселюбов” Олесі Омельченко — суто жіноча некалькована медитація слів і ворожіння на зорях...



“Шістдесятники поглянули на світ
осмисленим, пильним зором
стривоженого співучасника самого буття”.

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Юлія МОРОЗЮК,
Назарій НАЗАРОВ,
Національний університет
“Києво-Могилянська академія”

ЕКЗОД ЛЕОНІДА ПЛЮЩА

У цей вечір відбулася зустріч із людиною, яка вийшла вільною із советської системи абсурдного й залізного паноптикуму.

Якось Євген Сверстюк сказав Леонідові Плющу: “А ти спробуй хоча б один день поспілкуватися лише українською, і тоді зрозумієш, чим є мова”. Після цього експерименту, а також після праці Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація” Леонід Плющ починає замислюватися над значенням рідної мови для людини. Згодом в ув’язненні він матиме багато часу, щоб прочитати Тараса Шевченка, Лесю Українку, Павла Тичину. Так поступово з російськомовного математика народжувався філолог за покликанням, якому Іван Світличний вчасно порадив: “Ти пиши, в тебе математичне око, ти не маєш академічних окулярів філолога. Можеш побачити те, чого ми не бачимо...” Перебуваючи в еміграції, Плющ побачив найголовніше — українського літературознавства майже немає. Єдина ластівка, яка досліджувала діалектику Шевченка, — Михайлина Коцюбинська.

Тоді, ймовірно, Леонід Іванович і почав працювати над “Екзодом Тараса Шевченка: Навколо “Москалевої криниці”. Праця методологічно близька до тартуської структуралістської школи, в якій автор прагне розкрити архетипні та міфологічні структури у Шевченкових творах. Цією книжкою Плющ спростовує також атеїзм Шевченка, накинутий радянською критикою, бо ж, як відомо, навіть найчастотнішим словом у поета є “Бог”.

Особистість відомого математика, літературознавця, правозахисника Леоніда Плюща постає перед нами у трагічному калейдоскопі життєписів українських дисидентів Василя Стуса, Петра Григоренка, Валерія Марченка, Євгена Сверстюка... 21 рік минув відтоді, як лише завдяки самовідданій боротьбі дружини Тетяни та заступництву міжнародного правозахисного руху Леоніда Плюща вдалося визволити з пекла Дніпропетровської спеціалізованої психіатричної лікарні та перевезти до Франції. Ні моральні, ні фізичні тортури не зламали Леоніда Плюща і не змусили його “покаятися”. В еміграції він став членом Закордонного представництва УГГ, остаточно сформувався як публіцист та літературознавець і нарешті повернувся в Україну зі своїми літературознавчими працями та книжкою спогадів. Показово, що другим місцем презентації книжок “У карнавалі історії” Свідчення”, “Екзод Тараса Шевченка: Навколо “Москалевої криниці” та “Його таємниця або “Прекрасна ложа” Хвильового” після Львівського форуму є Національний університет “Києво-Могилянська академія”. Адже студенти, які знають про дисидентський рух тільки з підручників, особливо потребують живого сповідального свідчення людини, яка пройшла шлях від російськомовного київського інтелігента й “технаря” до “українського буржуазно-націоналіста” та проникливого знавця української літератури.

НА КАРНАВАЛІ

Насамперед Леонід Плющ представив книжку “У карнавалі історії. Свідчення”, в якій описано хресну дорогу українця на його дисидентську Голгофу.

Спочатку пан Плющ не хотів поширювати цю працю на пострадянському просторі, оскільки писав її для французів, однак, книжка все ж знайде свого читача в Україні,

ІСТОРИЧНА ЕТИКА КАРНАВАЛУ

Вечір. Напівпорожня зала. Тільки одна професійна камера. Обличчя відомі й невідомі. Чомусь майже немає молоді. І Леонід Плющ. Після стількох років у стінах Києво-Могилянської академії відбулася зустріч із творцем, який герметизував свій талант, аби в цьому самоокресленні побачити себе. Це той тип людини, яка живе, щоб працювати, і працює, щоб жити. Іншого не треба. Він не велемовний. Леонід Плющ не поспішає сказати. Він має свою міру речей, свої придиhi й інтервали в погляді на історію.



особливо серед молодших поколінь, які “не є в-собі-радянськи” і не знають реалій життя в “тюрмі народів”. Автор будує свою “карнавальну” історію на теорії М. Бахтіна. Згідно з автором, бути на карнавалі — означає бути вільним від ідеологічних догм, конкретніше — залишатися незалежною особистістю в “диявольському водевілі радянського раю”. Із зародженням дисидентського руху з’являється індивід, здатний робити вибір, достатньо сміливий, щоб зірвати маску.

Леонід Плющ побував за кордоном і бачив українське життя звідти, бачив і еміграцію, почасти не менш складну, ніж наш материковий шар. Бачив спротив і заскорузлість мислення професорів, які не бачили в Шевченка виходів на онтологічні глибини, не бачили міфу й глибших шарів колективної свідомості, що виявились у його творчості. Ці розмисли мають постати у формі четвертого тому, як пообіцяв сам пан Плющ на зустрічі. Книжку також буде присвячено частково питанням антисемітизму, причинам його виникнення в тій чи іншій країні, порівняльному аналізу російського більшовизму та німецького нацизму. Зокрема, до питань пов’язаних із тоталітарними системами, Леонід Плющ хоче застосувати феномен *оберненого часу*, який полягає в тому, що перемога більшовизму або нацизму призводить до регресивного руху в історії, до феодального або рабовласницького ладу, навіть до канибалізму під час голодоморів.

Діалог із Плющем — небезпечка, адже щоб збагнути те, що відбувалося з людиною під час імперської чуми, треба спуститися в шахту, а там — поклади радію. Не хоче, мабуть, молодь бачити той радій, боїться. А як інакше побачити абсурд, який хоче утримати себе? Його *карнавал історії* — не втеча від кошмарного й потворного, а використання масок і самого сакралізованого карнавального (в бахтінському розумінні) дійства, де кожний — у своїй справжній масці-суті. Карнавал Плюща — це реверс історії без масок.

“ПСИХУШКА”

“Карнавал історії” Л. Плюща — це не лише книжка, вкрай важлива

для націєтворення, це документ доби, що його написала людина, яка пройшла все: від божевільні до в’язниці. Адже у світі тоталітарних норм і всебічного контролю “добродичів” людина, що має *інший* світогляд, здається жалюгідним невротиком, який вперто не хоче бути ошасливленим. *Обездурення* людини цього століття — це провина не лише тоталітарних режимів, це загальна тенденція до раціоналізації, яка в різних за характером імперіях набула одних і тих же гротескових форм.

Чи ж не тому в літературі ХХ століття часто трапляється образ *божевільні* як утілення абсурдності навколишнього режиму, а ширше — всього світу. Згадаймо хоча б епізод із лікарнею Стравінського із “Майстра і Маргарити” Булгакова чи “Санаторію зони” Хвильового, чи “Пролітаючи над гніздом зозулі” Кізі — це тексти власне художні, з’генеровані лише автором, хоча й не без впливу дійсності.

Але як бути з безпосередніми свідченнями, що, ставши зафіксованим на папері текстом, лежать на пограниччі емпіричної дійсності й вигадки, зі значним перевисанням у бік першої, і воляють до нашої свідомості дужче, ніж будь-яка з антиутопій: адже вони — реальність...

Герой перебуває в ситуації хитання, в межовій ситуації між божевіллям і... чим саме? Те, що зветься “здоровим світоглядом”, у тексті мають лише лікарі — але це далеко не лікарі з “Чуми” Камю — це не носії людськості. “Якщо провести градацію аморалізму, то найбільш аморальні лікарі”, — свідчить оповідач. У світі *навиворіт* носії людськості — божевільні: єдиний персонаж, що зміявся “*від душі*” (курсив Л. Плюща) — це божевільний Коля: “Хтось помітив, що коли над вухом у нього сказати “конячка”, то він захопився диким реготом. Приходили санітари, наглядачі, медсестри послухати цього сміху *від душі*, сміху, якого зовсім не можна було описати...”. Сміятися може лише вільна людина. Щоб бути вільним по той бік, треба було б перетворитися на *боже-вільного*, як у вірші Ліни Костенко “Ван Гоґ”:

Він божевільний, кажуть.

Божевільний!

Що ж, може бути. Він —

то значить я.

Боже — вільний...

Боже, я вільний!

Мистецтво у “психушці” — це мистецтво в абсурдних умовах тоталітарного режиму. “Лікар” може захоплюватися Чурльонісом і водночас мститися хворому, даючи йому надвисокі дози галоперидолу — препарату, що викликає пекельні судоми: “Невже любов до прекрасного не пов’язана із любов’ю до людей?” — спантеличено вигукє автор. Психікарня справді має в собі щось по-пекельному сірчане, по-диявольськи розтлінне: хворим, що мислять занадто вільно (що є небезпечним симптомом), роблять ін’єкції сірки, від яких у людини температура піднімається до 40 градусів... Рукотворне сірчане

не пекло, що прикривається науковістю!

Але водночас лікарняні закони — це лише об’єктивізовані закони життя всієї країни, де “кожне слово — потім буде інтерпретоване як загострення хвороби. Щоправда, мовчанка — теж поганий симптом”. Людина (чи то хворий — бо ж “здоровий” глузд мають лише лікарі) не має вчинків чи бажань — у неї є лише симптоми *якоїсь* хвороби, природи якої ніхто не знає, але вона неодмінно повинна бути — адже у *вивихнутому* світі свідомість теж *вивихнута*... А також у людини є карнавальна маска симулянта-блязня, яку іноді неможливо відрізнити від справжнього обличчя, тому всіх підозрюють у всьому: одного хворого “довго підозрювали, що він симулює німоту”!

ШІСТДЕСЯТНИЦТВО

Лесь Танюк, який також був на зібранні, розпочав із того, що в Україні тепер немає спраги до таких, як Ліна Костенко чи, наприклад, Леонід Плющ. Але одразу цю тезу “освістали”. Важко збагнути, чому в нас немає попиту, і чому в нас, як висловився пан Танюк, і нація не та, і президент не той... Це все легко казати невтаємниченому у психологію української політичної творчості, але якою має бути відповідь на слова людини, що належала й належить до керманичів політичної історії сьогодення?.. Можна погодитися з тим, що наше суспільство, на жаль, хоче жити в маловартісним, адже метафорика потребує інтелектуальних зусиль. Але ж хіба за цей час не можна було чогось змінити, щоб не нарікати на зовнішніх ворогів?

Комуністичний тоталітаризм був складною ідеологічною системою, заснованою на брехні, ілюзії, фальшивих утопічних візіях. Протиставити цій системі було важко. Ось тому покоління українських шістдесятників, що потужно увійшло в культуру на тектонічній хвилі першої кризи Системи, кинуло насамперед виклик фальші Системи — політичній і мовній, культурній та ідеологічній. Фальш була атрибутом Системи — тож шістдесятники поцілили в саме її “центро”.

Покоління шістдесятників пішло на рішення і остаточно розрив із оманливою, жорстокою Системою. Сміливість вчинку-протидії збагатила духовно; політичний розрив обертався психологічним оновленням особистості художника, а твір набував значення буття. Шістдесятництво — феномен екзистенційний. Зустріч із Леонідом Плющем дала зрозуміти й відчувати, що шістдесятники, як писав колись Богдан Тихолоз, “поглянули на світ осмисленим, пильним зором стривоженого співучасника самого буття”. Але також унікальне в шістдесятництві те, що воно постало з *любові*. Наше шістдесятництво хотіло чути тому, що це був голос правди, його чули і через універсальну любов до світу.

АНТРОПОСОФІЯ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО

Цікаво було почути й розповідь про власну книжку про Миколу



Хвильового (росіянина, між іншим). Леонід Плющ розповів про свої діалоги з Хвильовим, про прагнення Хвильового до трансценденції, до ірраціонального, містичного й визнання того, що розумом пізнати сутність неможливо.

У книжці “Його таємниця або “Прекрасна ложа” Хвильового” йдеться про порівняння українського євразійства з російським на ґрунті творів Миколи Хвильового та Андрія Белого, Льва Гумільова й інших. Дослідник заперечує тим, хто вважає, що Хвильовий був чекістом, оскільки жодних документів на підтвердження цього обвинувачення немає, а в діаспорі, за словами Леоніда Плюща, погляди на Хвильового змінюються разом із політичною орієнтацією. Автор книжки вважає Хвильового антропософом, у творах якого відчутно вплив філософії Штайнера.

Що ж, вечір добіг кінця, але враження залишилися надовго. Попри все, Леонід Плющ — фігура знакова в нашій історії (він постав між двох світів, українського та російського, поєднавши дві ріки інтелігенції). Та не хочеться вірити, що сьогодні ця фігура зникає...

НАСАМКІНЕЦЬ КІЛЬКА ЗАПИТАНЬ ДО ЛЕОНІДА ПЛЮЩА:

— *Яку оцінку, на Вашу думку, отримують Ваші книжки в Україні?*

— Як завжди, буде мовчанка. Ті, кому книжки не сподобаються, побояться виступити... Хоча, можливо, ті, в кого будуть позитивні враження, щось напишуть. Проблема в тому, що в нас немає критиків.

— *Ви 12 років не були в Україні, які Ваші враження від побаченого за ці тижні?*

— Загалом враження позитивні: українська мова популярніша, значно поменшало випадків хамства (у Львові я не пригадую жодного, а в Києві трапилося поки що тільки два). А проблема України полягає в нестачі політичної еліти. І це не дивно, адже політична еліта постає з культурної, яку нещадно нищили стільки років. Тож сьогодні потрібно передовсім виховати культурну еліту, що, наскільки розумію, і робить Києво-Могилянська академія.

— *Чи не виникло у Вас бажання викладати в Україні?*

— Я пробував перед і одразу після проголошення незалежності, вів переговори з багатьма університетами, проте жоден не відреагував.

— *А як щодо Києво-Могилянської академії?*

— Тоді її тільки створювали, а зараз уже стільки років минуло, вік уже не той. Хоч, якщо запросять, можливо, щось і вийде!



“Народ, що любить свою землю, підкорити неможливо; населення безбатченків — дуже легко”.

КУЛЬТУРА БЕЗ ПРОВІНЦІЇ



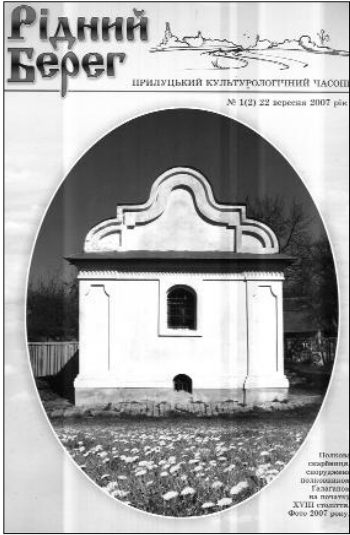
ШЕВЧЕНКО У ПРИЛУКАХ

Петро АНТОНЕНКО

Ідею встановити пам'ятник Тарасові Шевченку прилучани виношували вже давно, але бракувало то коштів, то бажання влади. І все ж пам'ятник спорудили і відкрили. Урочистість відбулася під час традиційного Воздвиженського ярмарку, який здавна є в місті ще й святом народної творчості, звичаїв, обрядів. Цього разу сюди з'їхалися гості з багатьох областей України. А на відкритті пам'ятника (напередодні виборів) “засвітилося” й чимало політиків: від правого Тягнибока до лівого Мороза.

Найкращих слів варта людина, завдяки якій постав пам'ятник. Це уродженець Прилук, нині мешканець Москви Юрій Коптев. Він працює у будівельному бізнесі, багато робить для рідного міста, насамперед у царині духовності. Фінансував і спорудження цього пам'ятника, автори якого — скульптори Семен Кантур з Прилук і Володимир Небоженко з Дніпропетровська.

Серед проектів, які фінансував Юрій Коптев, варто насамперед назвати солідний енциклопедичний довідник “Прилуччина” (автори — прилучани Дмитро Шкоропад, нині, на жаль, покійний, і Олексій Савон). Щедро ілюстрована книга на 530 сторінок містить понад 2400 статей про найважливіші події краю і про людей, що народилися й жили на Прилуччині.



Цьогоріч побачила світ унікальна книжка Олексія Савона “Удай тихоплинний” (фінансував Ю. Коптев). Краєзнавець дослідив 452 притоки Удаю.

І ще про два просвітницькі проекти Юрія Коптева. У Прилуках він спонсорував видання нового культурологічного журналу “Рідний берег”. Уже вийшло два числа часопису, в якому — багатюща історія краю і сьогодення. Ще одне видання — газета “Наше свято”.

Нарешті про підтримку меценатом ще одного цікавого проекту — “Дім Миколи”. Його координатор — палкий патріот міста, підприємець і просвітянин Ігор Павлюченко. Це проект з увічнення пам'яті прилучанина, видатного українського актора Миколи Яковченка. У місті планують створити його музей. А в грудні на кошти Юрія Коптева в Прилуках відкриють пам'ятник Миколі Яковченку.



Фото Сергія КОРДИКА

ЗАВЕРШИТИ ВІДРОДЖЕННЯ ГЕТЬМАНСЬКОЇ СТОЛИЦІ

С. ГОРЕЧИЙ,

голова ради, Галицьке районне об'єднання ВУТ “Просвіта” м. Львова

Галицьке районне об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка у м. Львові здійснило краєзнавчу подорож до Батурина.

Дорогою заїхали у Крути, щоб помолитися та віддати шану хлопцям-гімназістам, що загинули за волю України. Далі — Ніжин та гетьманська столиця України Батурин.

У Батурині, в самому центрі ми побачили величезний хрест-пам'ятник загиблим батуринцям. Його встановлено три роки тому з ініціативи Президента Віктора Ющенка. На Цитаделі діє єдина Воскресенська церква, яку збудував понад двісті років тому Кирило Розумовський, і вона досі в рихтуванні. Ця церква, на наш сором, належить Московському патріархатові. Її реставрацію повинні були завершити ще торік, але не завершили. Фінансує ці роботи держава.

Ще один важливий історичний об'єкт Батурина — палац Розумовського, який вже кілька разів починали реставрувати, і, на жаль, реставрацію знову зупинено через брак коштів.

Просвітяни звертаються до Секретаріату Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України з проханням посприяти реставрації Батурина як привабливого туристичного об'єкта на півночі України та звернути увагу на розбудову інфраструктури навколо нього.

«СЄВЕРНИЙ ФРОНТ» ЗНОВ АТАКУЄ КРУТИ

Петро АНТОНЕНКО

Вони вже йшли на Крути, на Україну. Коли в січні 1918 року наша держава відновила незалежність, було проголошено Українську Народну Республіку, більшовицькі демагоги в Москві миттю забули свої недавні гасла про “право нації на самовизначення”, про те, що “Росія — тюрма народів”. Замість гасел у хід пішли багнеті. Більшовицький уряд Леніна направив на молоду УНР війська. Під станцією Крути їх зустріли кількасот юних українських патріотів. 29 січня 1918 року був той самий легендарний і трагічний бій під Крутами...

Півтора десятиліття, уже після розвалу СРСР, після проголошення незалежності України тривали порожні балачки про створення Меморіалу Героям Крут там, на місці їхнього бою і загибелі. Усе щось заважало, і на державному рівні також. Мабуть, психологія тих доморослих холопів, що тоді, у січні 1918-го, плелися в обозі російського полковника Муравйова на Крути, на Київ.

Замість меморіалу в полі під Крутами стояв скромний дерев'яний хрест на насипаній могилі: все це встановили ще на початку 90-х активісти Чернігівської “Просвіти” і Руху.

Нарешті торік, напередодні 15-ої річниці Незалежності, Президент України Віктор Ющенко відкрив біля станції Крути Меморіал юним героям, споруджений коштом українського бізнесмена, голови Індустріального Союзу Донбасу Сергія Тарути. Автор меморіалу — відомий митець Анатолій Гайдамака, земляк-чернігівець.

...Напередодні парламентських виборів Меморіал Героям Крут знов осквернили. Вдруге за рік. Цього разу злочинці діяли ще нахабніше. Фарбою облили фундамент, центральну гранітну плиту з текстом Гімну України. На цоколі пам'ятника вандалі написали фарбою “Слава Росії”. Потім ще й підпалили розливу на пам'ятнику фарбу. Вогонь пошкодив білий мармур, який доведеться замінювати. Крім того, фарбою залили понад 30 квадратних метрів бруківки.

Почерк обох злочинців схожий, аж до кольору фарби і напису на пам'ятнику. Це могло б полегшити пошук злочинців, якби не одне “але”. Якби їх знайшли тоді, навесні, після першого злочину. Не знайшли тоді, поки що не знайшли і зараз.

Між тим, шукати правоохоронці могли б і не всліпу. Якщо, звісно, не мають політичної сліпоті. Щойно в Чернігові затримано за

погрози на адресу голови обласної організації Конгресу українських націоналістів представника місцевого відділення так званого “Северного фронту” — радикальної російської організації шовіністського напрямку. Затриманого, старшокласника однієї з чернігівських шкіл, підозрюють також в актах вандалізму щодо обласної “Просвіти” та єпархіального управління УПЦ Київського патріархату.

Міліція з'ясовує, чи не цей шовініст зі своїми друзками уночі написав на будинку “Просвіти”, як вони ненавидять Степана Бандеру. Під час спілкування з правоохоронцями цей учень української школи своїх поглядів і не приховував, заявивши: “Я ненавиджу Україну”. До речі, “Северний фронт” у Чернігові проводить спортивні змагання, військові ігри — словом, неквапом підбирається до нашої молоді.

Сподіваємося, правоохоронні органи нарешті встановлять, чи злочин у Крутах — справа “Северного фронту” та інших подібних організацій. Але те, що “северні фронти” ніяк не залишають нас у спокої, цілком очевидно. Як і те, що честь своєї держави, свого Гімну, своїх Героїв захищати ми ще не навчилися.

СТАРА ХАТА І НОВИЙ БУДИНОК ПРАГНУТЬ НАС НАПОУМИТИ

Їдучи з Холмів до райцентру Семенівки, не оминати перехрестя доріг з невеличкою бензозаправною станцією на узбіччі.

Віталій КОРЖ,
народний депутат України (фракція БЮТ)
Фото Євгена ГОЛИБАРДА

На нечистих подорожніх, що опиняються у цьому закутку Чернігівщини, незабутнє враження справляє не бензозаправна станція, розташована серед заростей диких трав, а хата навпроти, на протилежному боці дороги. Власне, це й не хата, а залишки колишнього житла, яке покинули мешканці.

Ніби руїна, але вікна не побиті; за дбайливо пофарбованою у яскравий зелений колір огорожею заросле високими травами і кущами подвір'я; на стіні між вікнами — вже трохи прихоплена іржею біла емальована табличка з написом великими літерами: “СЕНЬКО”.

Незвична тиша і спокій навколо. Здається, що хата ця — попри очевидність кінця, що підкреслюється жалібними залишками солом'яної стріхи та шматками старого руберойду на подекуди поламаному решеті кроків — жива істота. Вона ще живе на цьому світі, не хоче переходити у потойбічний і на-

магається щось важливе сказати людям.

Колись цей хутір називали Піщанка, потім — Сеньків. Нині про цю назву нагадує лише емальована табличка із прізвиськом колишнього господаря — Миколи Петровича Сенька. Нагадує про сотні тисяч хат, які покинули господарі, і вони волають до нас своїми пошматованими стріхами: “Отямтеся, люди добрі!”

Мабуть, саме цей голос почули нащадки Михайла Филимоновича Козика. Чепуренький веселий будинок цієї родини розташовано майже поряд з хатою Сенька. Сяє світлим барвами, ніби усміхнений, зі стрункою ялиною на розі й двома тарілками телевізійних антен, із дбайливо прибраним подвір'ям, огороженим високим парканом, за яким ген аж до лісу простягається широке поле, він віддзеркалює наше суперечливе сьогодення.

Контраст між двома спорудами різочий, і здається, що вони не лише намагаються нам розповісти про минуле й майбутнє,



демонструючи відповідні взірці, а й попередити про щось, напоумити.

Михайла Козика, якого ми застали за роботою (саме укладав тирсу в корівнику), напоумлювати не треба. У свої вісімдесят він щодня працює на обійсті, порядкує у дворі, утримує двох корів, дає собі раду й допомагає дітям.

Вважає, що треба вже перестати отам — на владній горі — “дбати про людей”, а дати людям можливість самим подбати про себе. Тоді не треба буде оголошувати якийсь там “Рік села”, бо кожен день і всі роки будуть часом нормального життя, в якому вже не буде зруйнованих, покинутих хат.

ВАРВАРСЬКЕ ЗНИЩЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ БРАМИ ДО НИЖНЬОЇ ТЕРИТОРІЇ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ

У ніч з 7 на 8 жовтня 2007 року співробітники Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника зафіксували факт знесення пам’ятки архітектури — Брами та огорожі на в’їзді до Нижньої Лаври (корпус 71-в), охоронний номер 4/87.

Роботи виконано без надання Заповіднику відповідної документації, узгодженої згідно з вимогами чинного пам’яткоохоронного законодавства.



РОЗБОМБИЛИ... ЗАПОВІДНИК КАЗАНТИП

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

Громадськість не лише Криму, екологи, жителі селища Щолкіне вражені й обурені: у цей мальовничий природний заповідник відомий російський режисер Федір Бондарчук, знімаючи тут фільм “Обитаемый остров”, пригнав справжню важку бронетехніку й заходився цілий тиждень (!) бомбити з танків і бронетранспортерів тендітний, вразливий рослинний і тваринний світ.

Це попри те, що на території заповідника росте шістнадцять видів рідкісних і охоронних рослин, двадцять з яких — ендеміки, тринадцять занесено в Червону книгу України, чотири види — в Червоній книзі Європи. Не менш унікальний тут і тваринний світ.

Де здоровий глузд чиновників із державної служби заповідного відділу Мінприроди України, які дозволили провести варварські зйомки в недоторканному куточку первозданної райської природи? Їхній дозвіл на знищення природних раритетів вражає специфічним і безпринципним формулюванням: “Державна служба заповідного відділу на заперечує проти проведення кінозйомок на території доріг загального користування, а також на ділянках заповідника з науковою і еколого-просвітницькою метою відповідно до діючого законодавства”.

Варварські, руйнівні дії держслужбовці дивним чином уявили як такі, що мають... науковий і екологічний сенс. Природний заповідник, територію якого вже й так скоротили до небезпечних мінімальних меж (від 900 га нині залишилося ледь 450), перетворили ще й на військовий полігон.

— Укладений комерційний договір, за яким кінокомпанія зобов’язується компенсувати збитки — нонсенс і абсурд. Адже служба заповідного відділу, яка повинна забезпечувати охорону дикої природи, дає “добро” на її знищення, — відзначив керівник проекту “Стихий розвиток Криму” при Кримській республіканській асоціації “Екологія і світ” Андрій Артов. Як же можна компенсувати знищення десятків, а можливо, й сотень (!) найрідкісніших рослин і тварин?

Зважте й на таке: хоча кордони природного заповідника нарешті визначено, досі немає державного



акта на землю. Чи не тому на неї зазіхають усі, хто цього забажає? Що ще можна скоїти на землях чарівного Казантипу та інших просторах Криму, які досі не мають чітко затверджених кордонів? Саме такими “розмитими берегами” досі залишаються і Ялтинський гірсько-лісовий заповідник, і Опускський, де проводять свої навчання російські військовики, й заповідне (але вже надто загиджене) плато Ай-Петрі, та ще низка занедбаних перлин Криму.

Громадськість й екологи півострова висунули категоричні вимоги: включити центральну частину мису Казантип, як це й було раніше, до складу Казантипського заповідника та створити тут охоронну зону. Мінприроди слід оцінити стан природного заповідного фонду Автономії і прийняти чіткий план збереження заповідних територій та створення нових.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

Президентові України
Ющенку Віктору Андрійовичу

Вельмишановний
пане Президенте!

Звернутися до Вас змушує ситуація, що склалася навколо унікальної пам’ятки XI—XII ст. — церкви Спаса на Берестові. Закон України “Про охорону культурної спадщини” (2000 р. за № 1805) декларує, що об’єкти культурної спадщини, які розташовані на території України, охороняються державою. Закон встановлює юридичну регламентацію сфери охорони і збереження пам’яток, їхнє дослідження і реставрацію, визначає систему державного управління в сфері охорони та використання культурної спадщини, а також участь у цій справі інших інституцій, зокрема й громадських організацій.

Україна ратифікувала “Конвенцію про охорону всесвітньої культурної спадщини” і зобов’язалася забезпечувати охорону та збереження культурної спадщини, що є на її території, в належному стані.

Церква Спаса на Берестові — об’єкт уваги широкої наукової спільноти і громадськості, яка неодноразово зверталася до Українського товариства охорони пам’яток про неприпустимість передачі храму будь-яким церковним громадам.

На відміну від інших пам’яток домонгольської доби, навіть таких як Софійський собор і Кирилівська церква, понівечених непрофесійною “реставрацією” ще у XIX ст., фресковий розпис церкви Спаса на Берестові зберіг автентичну технологію первісної фрески з легкістю колориту та оксамитовою поверхнею, не знищеною просочуванням оліфи і пізнішим олійним розписом XIX ст. Це єдиний зразок фрески в Україні, яка була в XVII ст. закрита тиньком і замальована, що і зберегло її до наших часів. Фреску розкрито тільки частково в 70-ті роки XX ст., і нині вона потребує завершення роботи. Відомі українські та іноземні вчені визначили програму подальших досліджень і реставрації унікальної споруди. Передача цієї пам’ятки церковній громаді, про яку йдеться, призведе до її загибелі як пам’ятки стародавнього українського мистецтва.

Релігійні потреби сучасних мешканців цієї частини Печерська повністю задовольняють Києво-Печерська лавра з усіма діючими церквами на верхній та нижній території, Воскресенська та Введенська церкви, Феодосіївська церква (УПЦ Київського патріархату), Аскольдова могила (Українська греко-католицька церква) та інші, і така передача церкви Спаса на Берестові одній із конфесій не може не порушити хисткого балансу міжконфесійних відносин.

Храм з архітектурно-планувальної точки зору не є “повноцінним”: збереглася тільки третина його давньої площі — нартекс, і пристосування церкви Спаса на Берестові у постійно діючу церкву неможливе без заповідання значних руйнацій живопису, фресок і давньоруської кладки стін, оскільки храм не має іконостасу, не має

відповідних місць для ризниці, хору, господарських потреб тощо.

Вважаємо, що такі унікальні споруди, як Софійський собор, Кирилівська церква і церква Спаса на Берестові мусять мати лише музейний статус, бо представляють давню високу культуру нашого народу. За висловом директора “Метрополітен музею”, де у 90-х роках відбувалася виставка “Слава Візантії”, дві мозаїки з Михайлівського Золотоверхого собору зробили для визнання незалежної України більше, ніж весь дипломатичний корпус держави. Враховуючи це, вважаємо неприпустимим передачу храму Спаса на Берестові релігійній громаді.

П. Т. ТРОНЬКО, Герой України, академік НАН України, голова Співки краєзнавців, голова правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам’яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеса Гончара;

Б. І. ОЛІЙНИК, Герой України, академік НАН України, голова правління Українського фонду культури;

П. П. ТОЛОЧКО, академік НАН України, директор Інституту археології НАН України, голова Українського товариства охорони пам’яток;

М. Г. ЖУЛИНСЬКИЙ, академік НАН України, голова Національної ради з питань культури та духовності при Президентові України, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка;

Лесь ТАНЮК, народний депутат України, голова Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності, голова Національної спілки театральних діячів, голова Всеукраїнського правозахисного товариства “Меморіал” ім. Василя Стуса, заступник голови Народного руху України;

А. В. ЧЕБИКІН, академік, президент Академії мистецтв України;

С. П. КРОЛЕВЕЦЬ, генеральний директор Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, голова Всеукраїнської асоціації музеїв;

Н. М. КУКОВАЛЬСЬКА, генеральний директор Національного заповідника “Софія Київська”;

І. П. ДОРОФІЄНКО, головний художник-реставратор корпорації “Укрреставрація”;

І. Ф. ДРАЧ, голова Конгресу української інтелігенції;

О. Б. ГОЛОВКО, доктор історичних наук;

І. Є. МАРГОЛІНА, заступник директора з наукової роботи Національного заповідника “Софія Київська”, кандидат історичних наук;

М. В. ПОПОВИЧ, академік НАН України;

І. М. ДЗЮБА, академік НАН України;

О. Д. ПОГОНЕЦЬ, директор Музею книги і друкарства України;

О. В. АФОНІН, президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів;

П. М. МОВЧАН, голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка;

Ю. Є. ВАКУЛЕНКО, директор Київського музею російського мистецтва, заслужений працівник культури України;

В. І. ВІНОГРАДОВА, директор Музею мистецтв ім. Ханенків;

М. Т. НЕСТЕРЧУК, заступник голови ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА-2008

Дорогі читачі!

Розпочалася передплата на Всеукраїнський просвітнянський культурологічний тижневик «Слово Просвіти» на 2008 рік (поштовий індекс — 30617, 67-ма сторінка в «Каталозі»).

Передплату приймають усі відділення «Укрпошти» до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15 грудня — в обласних містах і столиці.

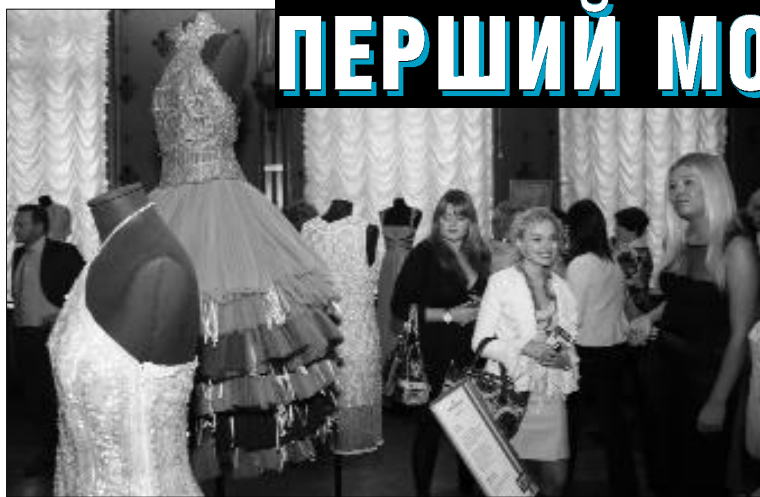
Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 37 грн. 86 коп.;
на півроку — 19 грн. 18 коп.;
на 3 місяці — 9 грн. 89 коп.;
на 1 місяць — 3 грн. 38 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пере-свідчилися, що на його шпальтах присутні актуальні публікації на мовну тематику, унікальні історичні розвідки, ексклюзивні інтерв'ю, безкомпромісні журналістські розслідування гострих ситуацій, широко висвітлюється молодіжна музика і концертна діяльність провідних митців України, вирає всіма барвами художня палітра майстрів пензля... Наступного року Ви, дорогі читачі, матимете можливість вести діалог із тими, хто живе Україною і для України, обстоювати разом з нами національні цінності.

Передплатити «Слово Просвіти» самі та за-туйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів, бібліотекарів, усіх небайдужих до української справи! Разом переможемо!

ПЕРШИЙ МОДЕЛЬЄР — МІКЕЛАНДЖЕЛО



Валентина ДАВИДЕНКО
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

«Краса не завжди втілює розкіш і навпаки». Цим висловом Фіорелла Гальгано, колишня італійська модель, а нині президент «Студіо Гальгано» привернула серця багатьох киян, які відвідали виставку «Півстоліття італійської моди» у Музеї мистецтв ім. Богдана і Варвари Ханенків. З 1994 року збирала вона експонати для цієї колекції, і нині 150 суконь, костюмів, аксесуарів, створених знаменитими кутюр'є, подорожують світом, представляючи історію італійської моди, яка стала синонімом елегантності й вишуканого смаку. В Україні Дні італійської моди з презентацією виставки, семінаром з історії італійської моди і гала-показом з останніх колекцій організував Італійський інститут культури в Україні разом із торговою маркою «Хотпінт АРІСТОН» та Музеєм мистецтв ім. Богдана і Варвари Ханенків.

Італійці мають усі підстави поєднувати поняття «мистецтво» і «мода», адже сам Мікеланджело брав участь у розробці моделей ряс для Папи Римського, а іноді дозволяв собі малювати моделі й для римської знаті тих часів. Так само великий Рафаель не цурався вправ у дизайні одягу і теж створив форму для гвардійців Ватикану. «Таким чином, мода — це частина наших звичок, традицій, мистецтва і способу життя», — підсумувала екскурс в історію італійської моди Фіорелла Гальгано. Її донька Алесція Тота — журналістка і пише про моду. Вони разом прагнуть працю-

вати не стільки на пропаганду італійської моди, яка в цьому не має потреби, як на пропаганду моди інших країн в самій Італії. «Ця виставка означила певні віхи в історії італійської моди. До 50-х років Італія, як і весь світ, якщо й наслідувала якусь моду, то з Франції. А вже з Другої світової війни Італія вийшла дуже бідною, потерпаючи від тяжких наслідків, і все ж знайшла сили відновитися та сказати своє слово світові в цій галузі. Сміливість заявити про це на тлі бідності, яку переживала країна, дозволило Італії в майбутньому, коли сталося так зване «італійське диво» в економіці, почуватися на сцені моди ще впевненіше. Краса не завжди втілює розкіш і навпаки. Краса може бути дуже простою, тому люди не-



заможні також намагаються оточити себе нею в доступних формах, і це їм дуже часто вдається. Гарний смак притаманний італійцям, у них у крові, і саме це іноді визначає роботу наших стилістів. І сьогодні у нас купують не за етикеткою, а те, що подобається. Іноді навіть сполучають стилі — це вільний вибір кожного. Модельєри, яких ми прагнули представити тут, — сплав пристрасті з мистецтвом».

Нинішня італійська мода у світлі софітів на міжнародних подіумах демонструє талант авторів, попередниками яких були кустарні майстри. Адже саме з оптової скупки їхніх товарів виводив італійську моду на світовий рівень маркіз Джованні Батіста Джорджіні. Він зустрів опір багатьох майстерень, які звикли закуповувати моделі у французьких ательє, і 1951 року організував перший загальний парад марок. Успіх був шаленим, і згодом покази стали традиційними, а колекції збільшувалися з кожним роком. Тож нинішня італійська мода як синонім високого стилю розвиває і традиції ремісничої майстерності, що стала символом високоякісної продукції. Про це сказав на відкритті виставки директор Італійського інституту культури в Україні Нікола Франко Баллоні. Італійська мода завдяки надзвичайному хисту своїх майстрів є основою марки «Made in Italy», яка поєднує стиль, життя та культуру. Ці вироби — зразки мистецтва: чи-

йдеться про скрипки Антоніо Страдіварі, чи про сукні від Валентіно, або навіть сучасні технічні вироби — італійські автомобілі, побутову техніку, які вирізняє елегантність, довершений дизайн, висока якість. Тому виставка «Півстоліття італійської моди» представляє найсучаснішу галузь, талант італійських дизайнерів, модельєрів і підприємців».

Сприймати моду як мистецтво чи обирати як стиль життя, дотримуючись усіх її нерідко химерних умовностей, — це вже на власний розсуд кожного. Багатолюдна публіка на відкритті виставки демонструвала і знання історії італійської моди, і почасті незнання середовища самого музею, де відбувалася виставка. У цих залах уже виставлялись італійську майоліку, давньоримську скульптуру, художнє скло, проходила попередня виставка італійської моди. Сусідство колекції італійських модельєрів із шедеврами великих митців Перуджіно, Тьєполо, Канова можна обґрунтувати тим, що експонати цінні завдяки не лише зіркам кінематографа, а тому, що багато з них створено за мотивами творів майстрів живопису і зодчих. Як-от вечірня сукня від Ланчетті,

створена під впливом творчості Пікассо, сукня з вишитих «пліточок» — за мотивами декорованих сходів храму Санта-Марії дель Монте в Кальтаджіроне від Марелли Феррера чи сукня «Чорна мадонна»: покровительша шахтарів острова Сардинії — витвір Антоніо Маррасса.

Однак уважно вивчаючи анотації до експонатів італійської виставки під час презентації, дехто з юних персон не завважив, що різьблені меблі, якими вони простодушно скористалися для перепочинку, — теж справжні експонати рідного київського музею, цікавого для естетів і власними скарбами. Це до теми сучасних запитів високої краси.

А гала-показ з останніх колекцій високої моди і прет-а-порте всебітньо відомих будинків одягу Італії відбувся у рамках Українського тижня моди. Не дуже гучно, але вже прозвучала пропозиція провести виставку української моди в Італії. Фіорелла Гальгано поділилася і своєю мрією — розшукати для колекції знамените пальто Микити Хрущова від італійського модельєра, яке той пошив, зачарований талантом радянського політика.



Засновник:
Всеукраїнське
товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Олександр ШОКАЛО
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ мови
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Відділ коректури
Ірина СТЕЛЬМАХ
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Черговий редактор
Уляна ГЛІБЧУК
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
«Преса України» у середу.
Зам. № 3301242
Загальний наклад — 52000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на «Слово Просвіти»
обов'язкове.

Індекс газети
«Слово Просвіти» — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.



“УПА продемонструвала всім народам світу, що українці є і що вони борються за свої права”.

ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ



ПРАВІЙ РУХ СТАЄ НА НОГИ?

14 жовтня вже третій рік поспіль — це день, коли центр Києва нагадує зону, наближену до бойових дій, а до столиці додатково стягують тисячі стражів порядку. Для міліції це додаткові клопоти, а для політичних активістів з ворогуючих таборів — шанс на очах усієї країни заявити про свою позицію і, при нагоді, з'ясувати стосунки з ідеологічними противниками у вуличній бійці.

Андрій ІЛЛЕНКО,
“Свобода”

Цього року День УПА не приніс несподіванок. 14 жовтня 2005 року масове протистояння в Києві було чимось новим, міліція не була готова до цього і кілька разів “прогавила” доволі численні бійки. Тоді ворожі колони зіткнулися лоб у лоб просто на Хрещатику, і правоохоронці не змогли одразу опанувати ситуацію. Два роки тому націоналісти мали реальний шанс прорвати-таки червону блокаду Майдану і пройти Хрещатиком, але на заваді стала неорганізованість, поверхові уявлення про наміри супротивників та чисельна меншість, яка була наслідком повної відсутності анонсування тієї акції серед киян і мінімальне залучення активістів з регіонів.

Торішній День УПА планували завчасно, усунули вади в організації, провели повноцінну рекламну кампанію в Києві та залучили людей з областей. Відповідно набагато серйозніше до акції поставилася і влада, яка як вогню боїться радикалізації суспільства, що може виникнути після масових заворушень цього дня. Силіві служби контролювали кожний крок націоналістів і не допустили (за винятком кількох локальних спалахів) жодних протистоянь, усе пройшло більш-менш тихо і мирно, хоч очікували іншого. Тоді події 14 жовтня сприймали кризь призму 2005 року, тому сприймали двояко — з одного боку (торішня ганьба,

коли червоні вивели більше народу) праві отримали символічну перемогу, адже їхня колона була набагато чисельнішою (і молодшою) за колону україножерів, а з іншого — пам'ятали адреналін 2005-го і реальну можливість проходу Хрещатиком, про який 2006-го вже не йшлося. Тому через невиконання головної мети — маршу центральною вулицею столиці — переможною ту акцію назвати не можна.

Цього року все було по-іншому. По-перше, свої корективи внесли позачергові вибори, які залишили на підготовку до 14 жовтня трохи більше тижня. По-друге, помірковане крило правих, яке підтримує та стимулює діаспора та частина лояльно налаштованої до УПА влади, одразу заявило про свою відмову від участі у будь-яких “конфліктних” і “політизованих” акціях, натовість зосередившись на проведенні заходів “для своїх” — з молебнями, плачами, піснями, але без жодних “провокацій” і “агресії”. По-третє, навіть ті, хто все-таки виступав за проведення активних акцій, майже не плекали ілюзій, які ще були напередодні 14 жовтня 2006 року. Тобто заявляючи на марш Хрещатиком, звичайно, подали, тільки сумнівів у тому, що цю ходу суд заборонить, не мав ніхто. Так само не було сумнівів, що міліція не допустить серйозних сутичок. Пропагандистський дух конкуренції — всі розуміли, що правих буде значно більше, тому символічну перемогу в чисельності вже не вважали вагомим.

Отже, тепер власне про події, які відбулися в неділю у Києві.

Було цікаво, скільки зможе зібрати “Свобода” та організації, що до неї долучились, о десятій ранку біля пам'ятника Шевченку. Вдалося зібрати 5—7 тисяч осіб. Там відбувся мітинг (авторові цих рядків випала честь на ньому виступити), потім було сформовано колону, яка під бій барабанів рушила по Володимирській до Софійської площі, де повинні були пройти “офіційні” урочистості. Великого інтересу молебні та “театралізовані дійства” у молоді (з якої переважно складалася “свободівська” колона) не викликали, тому було прийнято рішення продовжити марш вулицями Києва. Після тривалих переговорів з міліцією щодо маршруту стало зрозуміло, що потрапити на Хрещатик не вдасться. Тому колона молодих націоналістів, яку очолили хлопці з “Патріота України”, пішла Володимирською повз площу Льва Толстого і Великою Васильківською до Будинку кіно, в якому о 15.00 мала відбутися “свободівська” партійна конференція.

Тим часом народ із Софійської площі почав потроху розходитись: частина пішла в Палац “Україна”, де за кілька годин мали продовжитися офіційні урочистості за участю чиновників, а дехто пішов гуляти центром Києва, шукаючи можливих зустрічей із комуністами та вітренківцями, які зосередилися біля пам'ятника Ленінові та на Бессарабці і яких цього разу було жалюгідно

мало. Саме тоді виникло кілька конфліктів. Червоні мають бути дуже вдячні міліції, бо якби не вона, для них усе могло б завершитися зовсім по-іншому.

Далі все відбувалося тільки за сценарієм: “Свобода” провела свою конференцію, “офіційні” націоналісти відсвяткували в Палаці “Україна”. Увечері довелося робити об'їзд по районних відділках міліції, де сиділи затримані націоналісти.

На перший погляд, 14 жовтня цього року минуло надто спокійно. Але насправді таке відчуття виникає лише тому, що багато націоналістів цілий рік налаштувували себе на цей день як на війну, і якщо такої не було, в них виникає природне розчарування. А якщо абстрагуватися від тих кількох сотень пенсіонерів і напівбомжів, які стояли під червоними прапорами? Якщо ставитися до них адекватно — не бачити їх як ворога, рівного собі, а розцінювати лише як купку клоунів і маргіналів, що виходять цього дня на вулиці зі своїми червоними ганчірками тільки тому, що точно знають: міліція оточить їх щільним кільцем і не дасть зустрітися з націоналістами? Тоді ми можемо говорити про чудову і масштабну акцію, яку провели в Києві праві.

У неділю крапки над “і” було розставлено по-новому — тепер сенс 14 жовтня не в протистоянні з червоними, які остаточно маргіналізувалися, а у поступовому розмежуванні прихильників визнання УПА на тих, хто стоїть на ліберальних позиціях, і тих, хто стоїть на власне націоналістичних. Процес, який розпочався в інтелектуальному середовищі, поступово переходить і на вулиці.

14 жовтня 2005 року, хоч як це парадоксально, стало днем початку відродження українського націоналістичного руху, який прокидався від сплячки першої половини 2000-х. 14 жовтня 2007-го ми стали свідками того, що новий правий рух уже впевнено стоїть на ногах. Отже, до зустрічі 14 жовтня 2008-го!

ПРЕЗИДЕНТ В. ЮЩЕНКО ПРИСВОЇВ ЗВАННЯ ГЕРОЯ УКРАЇНИ РОМАНОВІ ШУХЕВИЧУ

Президент Віктор Ющенко присвоїв звання Героя України із нагородженням орденом Держави (посмертно) головному командирові Української Повстанської Армії в 1942—1950 роках, генерал-хорунжому Романові Шухевичу. Про це йдеться в Указі Президента № 965/2007 від 12 жовтня.

Шухевича нагороджено орденом за значний особистий внесок у національно-визвольну боротьбу за свободу й незалежність України і з нагоди 100-річчя від дня народження й 65-ї річниці створення УПА.

Залишається лише нагадати, що крім справді визначних особистостей, звання Героя України також носять такі персонажі, як Юхим Звягільський, Юрій Бойко, Тетяна Засуха, Тамара Прошкуратова тощо. Тому перед тим, як ставити великого воїна в один ряд з ними, треба або позбавити їх цього звання, або заснувати нову відзнаку, якою нагороджувати лише справжніх Героїв.

НАПАД НА КРИМСЬКУ СОТНЮ УПА

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

У день 65-річчя створення УПА її прихильникам не дали покласти квіти до пам'ятника Т. Г. Шевченкові в Сімферополі представники “вітренківців”, комуністів, “Союзу советських офіцерів”, місцевої Російської обцини та старі енкаведисти.

Акція патріотів, у колоні яких зібралися ветерани УПА, активісти партії “Свобода”, КУНу й “Просвіти” з державними й червоно-чорними прапорами та квітами, закінчилася бійкою з майже сотнею надто збуджених “лівих”, які під російськими прапорами трясли портретами Сталіна, погрожували кулаками, кидалися яйцями, брудно лаялися й крутили дулі.

Під час 20-хвилинного протистояння, яке припинила міліція, їм вдалося відібрати в учасників ходи національний прапор і розірвати його. Того, хто це скоїв, затримали правоохоронці. Він відбудуватиме покарання за порушення громадського порядку.

У такій атмосфері покласти квіти до пам'ятника Кобзареві українці не змогли, тож букети лягли до іншого монумента — правозахисникові генералу Григоренку, біля якого патріоти України й провели мітинг ша-ни та помолитися у свято Покрови.

● VOX POPULI

ЯК ВИ ОЦІНЮЄТЕ ІСТОРИЧНУ РОЛЬ УПА?

Роман Колесник, студент: “ОУН-УПА — це феноменальний приклад спротиву, коли народ постав на боротьбу за свою незалежність, повністю усвідомлюючи всю складність геополітичної ситуації.

Український націоналістичний рух 1920—50-х років вагомо впливав на європейську політику, будучи її самостійним чинником.

УПА — єдине на весь СРСР повстанське формування, яке мало чітко оформлений політичний провід — ОУН. І саме цей факт доводить, що українська нація виявилася найстійкішою з усіх інших, поневолених Москвою.

Безперечно, це приклад для теперішніх і майбутніх поколінь — готовність до самопожертви заради свого народу”.

Вадим Караваєв, студент: “По-перше, упівці не дали згаснути традиції української національно-визвольної боротьби. Це найголовніше, бо якби цього руху не було — ми не мали б незалежності.

По-друге, вояки УПА показали майбутнім поколінням приклад боротьби, і українці повірили у себе, в свою самобутність, самодостатність.

По-третє, УПА продемонструвала всім народам світу, що українці є і що вони борються за свої права”.

Сергій Світличний, робітник: “Більш-менш детально я дізнався про боротьбу УПА у свідомому віці. Відтоді намагаюся рівнятися на вояків УПА. Вони воювали з нашими ворогами, воювали за майбутнє покоління, за нас із вами. Тому для себе я давно визначив історичну роль повстанців. Дуже хочеться, аби вони отримали визнання і на державному рівні”.

ЛЬВІВЩИНА ВІДЗНАЧАЄ 65-РІЧЧЯ УПА

Володимир ГОЛИНСЬКИЙ,
голова Товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка у Рудках, що на Самбірщині

7 жовтня 2007 року в селі Грімному, що на Львівщині, відбулося відкриття Музею підпільного штабу УПА генерала Романа Шухевича.

Музей створено завдяки жертводавцям села, району та області, яким вручили символічні нагороди. Серед численних виступів була і промова зв'язкової генерала УПА Романа Шухевича пані Ольги Ільків, на сторожі життя якої півтора року (з осені 1947 до весни 1949 року) були громадяни се-

ла Острів, що на Самбірщині.

88-річна п. Ольга була вбрана у вишиванку, яку вишила з туги за Україною під час сибірського заслання.

Приємно, що на святі концертували юні послідовниці п. Ольги з Грімного, в якому 1947 року народився її син Андрійко.



Ольга Ільків



Жертводавці музею: на передньому плані — П. Франко, голова Товариства політ'язнів та репресованих Львівщини і голова Львівської обласної організації Товариства “Просвіта” Я. Пітко



Юні артисти Грімного — активні учасники події

Ігор КРОПИВНИЦЬКИЙ-РЯБОВ

Відбулася подія, яку давно чекали кияни: відкрили меморіальну дошку композиторові Олексію Рябову, засновнику сучасної української оперети, на будівлі Київського театру оперети, де він тривалий час працював головним диригентом і завідувачем музичної частини.

“Київська оперета як український театр народилася завдяки Олексію Рябову, — згадував професор столичної консерваторії, заслужений діяч мистецтв України Олександр Завіна, який працював у театрі режисером. — Він приніс сюди творчий запал, об’єднав усіх своїм рідкісним талантом диригента, педагога, геніального і висококласного музиканта. Він виховав кілька поколінь столичних артистів, зірок оперети — окрасу київської сцени: Новінську, Хенкіна, Мамікіну, Лойко, Козерацького і багатьох інших. Він створив у Києві першокласний національний театр оперети, а його композиторські шедеври назавжди стали життєдайним і невичерпним джерелом сміливих шукань і мистецьких відкриттів київського колективу”.

Київський театр оперети завжди був невід’ємною частиною душі Києва, його люблять тисячі людей різного віку, кожне побачення з ним — радісне свято.

“Бесілля в Малинівці”. Мабуть, немає в нашій країні людини, яка б не сприймала із захопленням цей твір Олексія Рябова, сповнений соковитого українського гумору і чудової музики, твір, що здобув всенародну любов і визнання.

Сьогодні ми згадуємо з вдячністю Олексія Рябова — нашого Кальмана, який подарував світові чудові зразки жанру музичної комедії, красу і веселу вдачу українців.

Композитор усе своє творче життя віддав створенню й утвердженню в Україні “легкого жанру” національної музичної культури. Понад 30 років самовіддано служив мистецтву оперети, створював сповнені щирими іскристими мелодіями музичні твори. Він досяг у цьому жанрі великих успіхів, стверджувався як композитор, який тонко відчував його природу. Це засвідчила вже одна з перших його оперет “Коломбіна”, що здобула визнання як шедевр і пройшла з аншлагами по всій країні. Якщо ж згадати такі чудові зразки української оперети, як “Сорочинський ярмарок”, “Весілля в Малинівці”, “Майська ніч”, “Закохана витівниця”, “Блакитна фортеця”, “Шельменко-денщик”, “Пошилися у дурні”, “Шумить Дніпро”, “Червона калина”, “Чудесний край” тощо, то можна уявити велич створеного ним для розвитку цього музичного жанру в Україні. Загалом майстер створив 30 оперет. Найкращі з них незмінно прикрашали репертуар не тільки театрів України, а й усіх республік колишнього Радянського Союзу.

Але чим не вичерпується внесок О. П. Рябова у скарбницю української музичної культури. Він був композитором широкого діапазону, в його доробку є симфонії, концерти для скрипки з оркестром. Чудовий скрипаль-віртуоз, Олексій Рябов часто виступав з сольними концертами. (І досі у моїх спогадах дитинства звучать пасажі, що їх виконував на скрипці батько). Він створив балети, танцювальні сюїти, хорові кантати, ораторії, камерні твори, романси, вокальні та інструментальні ансамблі, пісні, музику до драматичних вистав.

Та головною і найбільшою його любов’ю була оперета. Він з успіхом поєднав у ній мистецькі традиції європейської класичної оперети й українського музично-драматичного театру.

Грунтуючись на глибоко народних музично-театральних традиціях, композитор ішов новаторським шляхом, мав власний творчий почерк, своє бачення музичної драматургії, яка наближалася в чомусь до оперної, і власну манеру мелодійного висловлення, що спиралася на багатобарвну інтонації української народної пісні. У цьому була його самобутність.

Батько мав унікальну музичну пам’ять, що надзвичайно прислужилось колективу в роки війни під час евакуації театру. Під час штурму в Каспійському морі корабель, на якому плив колектив, ледь не затонував. Хвиля зміла під воду ящики з нотним матеріалом. Під загрозою

опинився не лише репертуар театру, а й саме його існування. Однак батько, прибувши в Алма-Ату, де був театр, з пам’яті зумів відновити весь класичний нотний матеріал оперет, і театр успішно почав працювати тут.

Згадую, як болісно переймався Олексій Рябов тим, що бракувало цікавих та якісних лібрето і п’єс для його творів. Де ви, талановиті драматурги, чому обминаєте популярний у народі жанр музичної комедії? Відповідь була для нього невтішною, хоч дехто й відгукнувся.

На все життя запам’ятались мені хвилини напрочуд цікавого і захопливого процесу створення батьком музики. Один варіант змінював інший, поки нарешті вдавалося піймати, так би мовити, “першооснову”, навколо якої вже будував соковитий музичний образ і визначав його місце в майбутньому творі.

Часто батько обходився без фортепіано, а переносив свої музичні ідеї одразу на нотний стан.

Моя мати, Ольга Марківна Кропивницька, завжди допомагала батькові під час роботи над створенням справді народних творів. Вона прекрасно знала український фольклор,

СОНЯЧНА ДУША ЙОГО МИСТЕЦТВА

бо жила на хуторі свого батька, великого актора, засновника українського професійного театру Марка Кропивницького, де спілкувалася з селянами і пізнавала з першоджерел мову, звичаї, обряди, пісні. Так у тісній співпраці народжувались сповнені народного мелосу чудові оперети Олексія Рябова.

Батько мав багато щирих друзів, серед яких були видатні музиканти, письменники, композитори, артисти. Своїми вірними побратимами вважав поета Максима Рильського, Натана Рахліна, Михайла Стельмаха, Платона Майбороду, Андрія Штогаренка, Остапа Вишню, Андрія Малишка... всіх і не перелічити. “Людина зі щедрим, золотим серцем!” — тепло говорили про нього товариші. Довкола нього збиралися колеги, шанувальники таланту, тепло вітали з кожним успіхом.

Сьогодні понад сімдесятилітню історію Київського театру оперети не можна уявити без іскрометної творчості Олексія Рябова, бо в ній жила краса душі нашого народу. На жаль, керівництво театру чомусь ігнорує нині його творчість, надаючи перевагу американським і західноєвропейським творам. Можна було б вітати його спроби розширити репертуар театру, але робити це слід не за рахунок ігнорування творів національних авторів.

Переконали: якби тепер поставили “Весілля в Малинівці” або хоча б “Коломбіну” Рябова, не кажу вже про “Сорочинський ярмарок”, “Майську ніч”, “Закохану витівницю”, або “Пошилися у дурні”, то бюджет і прибутки театру значно зросли б.



На мою думку, репертуар “академічного” — так тепер зветься Київський театр оперети, потребує рішучої перебудови. Чому в репертуарі національного театру столиці України немає нічого, що хоч би трішечки нагадувало національний театр, покликаний нести своїм мистецтвом ідеї духовності, національної свідомості, бути надійним джерелом просвіти людей у цьому, притаманному йому, своєрідному “розважальному” жанрі? Хай веселить людей своїм мистецтвом “по-українськи”! Нині ж із творів національних авторів можна пригадати хіба що оперету Ігоря Поклада “Таке єврейське щастя”. Театр став чужим для нас, українців. Гадаю, що все це заслуговує пильної уваги і належного реагування не лише керівництва театру, а й Міністерства культури, зрештою, усього суспільства. Бо така, на перший погляд, другорядна проблема насправді пов’язана з естетичним вихованням майбутніх поколінь, лишається поза увагою відповідальних посадовців.

Натомість що спостерігаємо сьогодні у високому музичному мистецтві, зокрема класичному? Талановиті композитори не затребувані у суспільстві, триває навал пустопорожньої попси з конвульсивними потугами виконавців, що наповнює кишені бездарних у переважній більшості “співаків під фанеру” з одного боку, і повне зневаження музичних духовних коренів народу з другого. Мелодія — головна, органічна складова частина будь-якого музичного твору — зникла з багатьох із них і перетворилася на щось деформоване і незрозуміле. Про що співають виконавці, не можна розібрати, та це не так уже й важливо, бо вони замість співу відчайдушно викрикують у супроводі потужних громових ритмів ударників та електронних гітар. Що дає така музика для душі? Нічого.

Шановні діячі мистецтва, поважні посадовці, загляньте в історичне минуле нашого народу! Скільки видатних талантів виплекала Україна в музичному мистецтві, якими вона завжди пишалася! Кожен з них зробив свій вагомий внесок у культуру нашого народу. Чи пам’ятаємо ми їх, чи належно шануємо?

Повернімося до оперет О. Рябова. Що нарешті встановили на його честь меморіальну дошку після багаторічного зволікання — це добре. Але чи не краще було б ще вагомніше оцінити його унікальний талант, що підняв на високий щабель мистецтво оперети в Україні. Адже ніхто не заперечує проти того, щоб на знак ушанування його пам’яті й визнання високих заслуг у галузі української музичної культури назвати вулицю Києва, що поруч із театром, ім’ям Олексія Рябова, а Київському театрові оперети, на сцені якого було поставлено його найкращі оперети, присвоїти ім’я Олексія Рябова! Але тут потрібні ентузіазм, ініціатива і рішучі дії колективу театру та державних установ, які покликані гідно вшановувати видатних представників культури нашої Батьківщини.

УКРАЇНЬКА ПІСНЯ В СЕВАСТОПОЛІ

О. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ,
заступник голови
Оболонського райоб’єднання
“Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Найбільший скарб української музичної культури — народна пісня, що відображає історію нашого народу, його сподівання та здобутки. До нечисленних аматорських колективів, які поширюють українське пісенне мистецтво та продовжують найкращі традиції хорового співу, належить відтворений хор “Просвіта” (м. Київ) під керівництвом Раїси Марченко.

Художній колектив з 1994 року працює при Оболонському райоб’єднанні Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Підготовлено велику мистецьку програму.

Часто хор виступає у трудових колективах Оболонського району Києва.

До Дня незалежності України на запрошення Оргкомітету VI Всеукраїнського фестивалю народної творчості “Моя співуча Україна” хор “Просвіта” завітав у Севастополь. На концертному майданчику на площі Нахімова, в центрі міста, відбулося свято-ве відкриття фестивалю.

Хор “Просвіта” та ансамбль сопілкарів подарували севастопольцям та гостям міста пісні на слова Т. Шевченка, М. Вороного, А. Малишка, І. Франка, українські народні пісні. Кожну з них можна вважати справжнім шедевром.

Президент всеукраїнських фестивалів урочисто вручила хор “Просвіта” та ансамблю сопілкарів дипломи лауреатів фестивалю. Концерт із нагоди Дня незалежності відбувся і в стінах Севастопольського навчального центру військово-морських сил України.

Натхненні обличчя моряків спонукали артистів заспівати багато пісень: історичних, козацьких, жартівливих.

Голова Севастопольського об’єднання “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Володимир Проценко та командир військової частини А 4068 полковник В. Денисов нагородили гостей з Києва численними почесними грамотами за вагомий внесок у справу відродження духовності в Севастополі, популяризацію української пісенної культури та патріотичне виховання військових моряків Збройних сил України.

Кілька днів поспіль поява на вулицях міста людей у вишитих сорочках, які розмовляли й співали українською мовою, стала справжньою подією для севастопольців. Вони цікавилися, звідки артисти, і були здивовані відповіддю: “З Києва”. Схвилювали слова старенької бабусі, яка зверталася до онука: “Смотри, украинцы... Какие красивые украинцы!”

Керівник хору “Просвіта” Раїса Марченко, талановита та енергійна жінка, й сьогодні гуртує навколо себе людей, знаходить час і сили “нести в народ пісенний світ свободи та охололих співом запалить”.

Поїздка до Севастополя відбулася за сприяння київського заводу “Оболонь”, якому висловлюємо щирі подяку.

Василь ЛИЗАНЧУК, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету імені Івана Франка

“Він розкинув руки навстріч тому рівному й зовсім не пекучому світу, вітаючи його й розчиняючись у ньому, як раптом з безмежно приязного ясного пролунав голублячий, журливий голос:

— Вертайся... Ще не пора...”

Так закінчується роман Василя Стефана “По той бік ночі”. Василеві Небесійчуку — героєві роману — здавалося, що нарешті його душа раюватиме у приязно незбагненному потойбічному сьай-ві Добра і Волі, що навечно спочине його тіло, яке зазнавало неймовірно жорстоких тортур. Скільки ж то разів він виривався з ворожих сибірських катівень? Але щоразу енкаведисти злобливо перепиняли йому дорогу до наймилюшої української землі, найчарівніших Карпат. Навіть до величного Львова достався, але й тут на його світлу голову вороги накинули темний мішок...

“...Удар за ударом валив його на долівку, його нудило, годі навіть звестися, аж став провалюватися у знайому вже чорноту... скажений біль, коли б'ють по рані, коли головою — о долівку (в голові ніби все сколихнулося), аж до рятівної прострації — робіть, що хочете... Опам'ятовуєшся на стільці, в горлі тісняться схилю, голова впала на груди... Викинути у вікно... Заснути навки...”

— Признавайся! Колися!

— Дарма старається — я давав присягу перед Богом і Україною, що свої дії зберігатиму в таємниці...

Погляд непритомно блукає, що шукає? Боже, чи ще ціла хоч одна кісточка? Тремтять руки, паморочиться в голові, клекоче в грудях — харкаєш кров'ю... Пити...”

Генерал Клейменов знімається племінникові, полковнику Зеленцову: “Є межа, яку жодна людина не здатна переступити, а бандерівець зумів... Він потрапляв у наші лабети і в останню мить вислизав. Він перебув одинадцять розстрілів, його живого закопували... начинений залізом, мов старий лось. Я не один раз умивав руки — все, досить, та азарт чекіста всякий раз брав верх — ну ж, дотисну-таки, не може бути, щоб не дотиснув. Я відпустив його з Союзу за жалюгідну розписку, що не воюватиме проти нас...”

Я ніколи особливо не довіряв хохлам... Але не патякаєш, мовчиш — ось тобі й корито! А бандерівець не побажав навіть прикинутися лояльним... Не повіриш — він перевернув не одне моє уявлення про людські можливості”.

Роман Василя Стефана “По той бік ночі” пронизаний глибокою морально-гуманістичною ідеєю служіння Батьківщині; у ньому художніми засобами стверджується, що любов до України — акт найвищого діяльного духовно-національного самовизначення. Ніца, продажна, зденаціоналізована людина втрачає доступ до найглибшого національного колодязя духу і священних вогнів життя, вона приречена на щезання.

Українська Повстанська Армія зродилася від одвічного прагнення здійснити заповіті велетів національного духу Тараса Шевченка та Івана Франка, щоби у своїй хаті була й своя правда, і сила, і воля, щоби гзздою, не слугою перед світом стати! Правда, УПА не визволила України, бо не під силу було їй це зробити.

Яскраво описаний в романі інтелектуальний двобій чекіст Клей-

менов — український повстанець Небесійчук, чекіст Зеленцов — український повстанець Небесійчук вкотре нагадує читачам, що українцям упродовж сотень років готували небуття (російщення, полонізація, мадяризація, румунізація). Від поглинання української мови, культури, духовності московські імпершівині ще не відмовилися. Про це треба знати, про це треба пам'ятати.

Аналізуючи факти, документи про Другу світову війну, які тепер стали відомі, можна впевнено

з американцем Гаррі, Василь Небесійчук підкреслив: “Чимало років я усихав-журився непростимою кривдою, якої завдали мені шміраки, засипавши гори летючками, в яких нібито я, Василь Небесійчук — “Птах”, “Син” закликав останніх повстанців — учорашніх побратимів — скласти зброю, прийняти совітську владу й соціалістичну Україну... Комунія намагалася огидити тією летючкою не лише мене одного, але й весь рух, цілу УПА, приписуючи мені думки про безперспективність боротьби,

“Мені досить одного променя далекої мети”.

ську Армію. Адже досі “бандеровець” постає у сприйнятті пересічного росіянина, зросійщеного українця на підсвідомому рівні як “антиідеал” України, як живе втілення “поганої України” на відміну від ідеалу доброї України-Малоросії, що перебуває під цілковитим політичним і духовним контролем Москви, незалежно від справжнього статусу чи то провінції Росії, чи то її протекторату, чи то “самостійної” держави, рівень самостійності якої визначає та ж Москва.

(за майже 350 років панування Московії над Україною було видано 479 циркулярів, указів, розпоряджень, спрямованих проти української мови) внаслідок їх упослідження, видається недругами України за природну історичну реальність, її, мовляв, не треба порушувати. Навпаки, кожен повинен усвідомити, що захист української мови в Україні, утвердження її в усіх клітинах державного і суспільно-політичного організму, розвиток національної економіки — це не боротьба проти російської мови, не будівництво “китайської стіни” між Росією й Україною, приниження чи ігнорування російської мови і культури, мов інших національних меншин в Україні, а відродження і піднесення понищеної, поруйнованої, упослідженої української мови, культури, духовності, утвердження національного життєвого середовища.

Своє життєве кредо сотенний УПА Василь Небесійчук висловив так: “Людина живе і вмирає лише один раз. Чи ж не хороше з піснею на вустах у колі друзів впасти на сиру землю, на цю землю, яку я так люблю, за яку молюся й за яку готовий померти? Я сівач. Ми сіємо, сповнюючи свій обов'язок, хоча б цим зерном мали бути наші кістки. Байдуже, хто жатиме — ми чи нащадки. Мені досить одного променя далекої мети. Мені приємна моя доля. А смерть... Красу життя довершує гідна смерть. Ми пройдемо через усі випробування чистими, донесемо наші прапори до мети. Найприємніше видовище, коли людина повстає проти бруду й помалу очищується... Я гордий із своєї місії і сповню її до кінця...”

“По той бік ночі” — це книжка-сповідь, книжка-пам'ять, книжка-очищення, книжка-осуд підступності, цинізму, нищості, зрадництва, книжка-одухотворення, книжка-славець українській мужності і героїзму, книжка-заповіт, книжка-пересторога, книжка-засів величчя й невмирущості української нації, книжка-заклик до переможної боротьби за українську Україну.

«ВЕРТАЙСЯ... ЩЕ НЕ ПОРА...»

стверджувати, що безпосередніми натхненниками й організаторами тієї страшної бітви були два “побратими” по духу: А. Гітлер з його націонал-соціалістичною ідеологією і Й. Сталін зі своєю імпортованою комуністичною ідеологією.

Відстоюючи ідеали державної незалежності України зі зброєю в руках, і проти нацистів, і проти більшовиків боролася Українська Повстанська Армія.

“Якби я мав таку армію, як УПА, німецький чобіт не топтав би французьку землю”, — так оцінив українських вояків Шарль де Голь.

Василь Стефак, сфокусувавши у своєму романі “По той бік ночі” політичні, ідеологічні, моральні, духовні, психологічні проблеми боротьби українців за соборну, незалежну державу, всебічно показує Українську Повстанську Армію як унікальне явище, масштабна боротьба якої не має аналогів у світі. Зорганізувавшись 1942 р., УПА охопила майже всю Україну, сягнула Кавказу і Кубані. Останню криївку енкаведисти розкрили в Івано-Франківській області 1957 р. Останній борець — Ярема — вийшов із підпілля 1991 р. На щастя, ще живі деякі учасники тієї страшної війни, які можуть нині засвідчити нащадкам боротьбу національних бійців проти нацистської і комуністичної тоталітарних систем — найлютіших ворогів української нації.

Завдяки детальному вивченню документів, глибокому осмисленню розповідей українських повстанців, Василь Стефак високохудожньо відтворив у романі вірогідні події, показав силу духу сотенного Василя Небесійчука (“Птаха”, “Сина”), його побратимів, розкрив різноманітні підступні методи, якими користувалися чекісти для ліквідації своїх ідейних противників. Та навіть каяття підпільників не давало їм гарантії вижити. “Тобі відомо, якими методами ми ліквідували бандерівське підпілля? — запитував Клейменов Зеленцова і сам відповідав: — Партія разом з нами ніколи не відмила б перед історією... ми використовували наркотичні речовини, газу, біологічні спецзасоби, отруювали воду, поширювали хвороби...”

Нині відомо, що на 1 липня 1946 року в західних областях України на НКВС СРСР працювало 11214 осіб (резидентів, агентів, інформаторів). Ще потужнішою була аналогічна служба КДБ СРСР в регіоні — лише за півтора року (з січня 1945 р. до 1 липня 1946 р.) завербовано 5671 особу. Для обману українського населення використовували також сфальшовані “покаянні заяви” колишніх командних кадрів УПА. Розмовляючи

про вихідні помилки ОУН, яка, мовляв, своєю збройною боротьбою з совітами виступила проти свого ж народу... Від мого імені називалися прізвиська і псевдо людей, які нібито були вбивцями безвинних стариків, жінок, дітей... Я журився тією кривдою, мовби й справді зрадив усіх, хто мене любив чи шанував, хто за мною услід без вагань ступав у вогонь і воду...” Американець Гаррі пообіцяв В. Небесійчуку, якщо вийде на волю, опублікувати у газеті “Вашингтон пост” коротеньке повідомлення: “Хто мене знає, чув моє ім'я, для родини, якщо хтось залишився живий: Я, Василь Небесійчук (псевдо “Птах”, “Син”) ніколи нікого не зрадив, не видав ворогам жодної таємниці. Я порушив у житті лише одну Божу заповідь — убивав, але я убивав ворогів”.

Роман Василя Стефана — не лише знакове, а й неповторне явище в українській літературі. Він навстіж відчиняє вікно до правдивої історії України, спонукає об'єктивно осмислювати російсько-українські відносини, належно оцінювати Українську Повстан-

Наставляючи полковника Зеленцова, генерал Клейменов наголошує: “Спробуй ти переконати бандерівця, що не кров, не раса і навіть не релігія витворили з нас народ, а саме реальні географічні простори. І тому вибір між Києвом та Москвою — то не етнічний вибір, а вибір ідеї, вибір геополітичної батьківщини... Українці в нашому месіанстві вбачають лише колоніалізм та імперські амбіції. Вони сліпі. З іншого боку, чи треба доводити, що самостійність України — негативне явище для всієї Європи? Тому українське питання мусить бути закрито, й бажано — ще за життя нашого покоління...”

Започатковане три століття тому нищення українства продовжується й нині. Головний удар спрямовано проти нашого слова; його зневажають, убивають, щоб українці як етнос, народ, нація втратили себе, перетворилися на безмовних, слухняних рабів, стали донорами чужинців, а свій дім віддали на поталу колонізаторам різних мастей. Дискримінаційне становище, в якому опинилися українська мова, культура, духовність

БУДНІ ВІЙНИ НА НИХ НЕ ПРОПИСАНІ

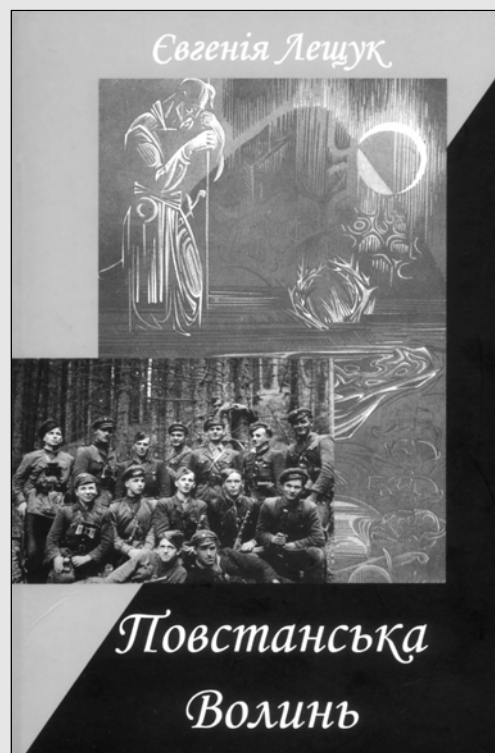
Ульяна ГЛІБЧУК

Мабуть, про драматичні події з участю УПА ще немало писатимуть. Підозрюю, що незабаром це стане (стає?) модною темою. І це справедливо. Надто довго її замовчували, надто довго заштовхували у потаємні комірочки людської пам'яті або у схрони за-секречених архівів.

Ось нещодавно телебачення сповістило, що країни Латинської Америки урочисто відзначали ювілей знаменитого Че Гевари. Особливо острів Свободи... Мій внутрішній голос тоді хмикнув: “У нас таких безіменних чегевар було половина УПА...” Тільки їхні портрети не тиражували на молодіжних футболках. Вважайте, і так пофортунило, що якимось вберегли світліни окремих вояків. Сьогодні вже пожовклі картки свідчать про ту важку і мужню добу. Суворі бліді обличчя... На чорно-білих світлинах — вони немов готувалися до вічності... Мов пам'ятники... Будні війни на них не прописані. Хоч із цих буднів складався їхній героїзм. Де взяти їх, зброю? Де переночувати цю і наступну ночі? Як випрати одяг? Як не роз'ятрити душу спогадами про загиблого батька, брата, дружину, дітей...

Будні, які в той час були питанням життя і смерті.

Євгенія Лещук та-кож не писала про повсякдення УПА. У новій книжці “Повстанська Волинь” її упівці постають як нескорені лицарі духу. Письменниця складає про своїх героїв вірші-пісні. Емоційні та патріотичні, вони позбавлені будь-якої історичної оцінки. Мета письменниці — прославлення. Проте вимогливий і вдумливий сучасник отримає позитивний заряд для подальших мандрівок у наше жорстоке минуле. Йому захочеться більше дізнатися про Олександра Мельника, Івана Майка, Арсена Крисюка, Андрія Лещука, Ніла Хасевича, Олену Левчанівську, Василя Прийму, Матвія Данилюка... Уславлених та невідомих героїв... Йому захочеться прочитати про зверхників УПА:



Дмитра Клячківського, Степана Бандеру, Романа Шухевича, Василя Кука. Йому, сучасникові, захочеться неспісолодженості, неупередженості й правди.

РЕАЛІЇ ЕТНІЧНОГО СКЛАДУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Володимир СКЛЯР,
докторант Київського
національного університету
ім. Тараса Шевченка

Як свідчить історія перших років незалежності України, етнічні процеси взаємопов'язані з суспільно-політичними, особливо яскраво це виявлялося під час виборів Президента та депутатів Верховної Ради. Етнічні проблеми, зокрема статус української та російської мов, починаючи з 1994 року, перетворюються на передвиборчі технології. На жаль, не лише в науковій літературі, а насамперед у публіцистиці існують радянські міфологеми про “зростання поліетнічності населення” України. Особливо “популярним” залишається міф про “130 етносів”.

Цей міф виник після опублікування матеріалів перепису населення 2001 року, де було подано перелік 132 етнічних груп. До цього, в матеріалах перепису населення України 1989 року, опублікованих ЦСУ СРСР 1991 року, було представлено 17 найбільших за чисельністю етносів України, понад 30 тис. осіб кожен. У матеріалах перепису населення 1989 року, опублікованих 1991 р. новоствореним Міністерством статистики України, було 51 найменування етносів, з чисельністю кожного понад 1000 осіб. Відсутність повного переліку етносів України в підсумках перепису 1989 року призвело до появи хибної думки навіть у середовищі професійних науковців про те, що за часів незалежності в Україні з'явилися представники етносів, яких не було в попередніх всеосяжних переписах.

Насправді, як свідчать матеріали архіву Держкомстату України, за переписом 1989 року в Україні нараховували 128 етнічних груп. Методику проведення перепису населення забезпечувало ЦСУ СРСР за єдиними стандартами. ЦСУ УРСР було не самостійним органом, а технічним підрозділом ЦСУ СРСР. При проведенні перепису 1989 року найменування етносів в Україні були не в алфавітному порядку, а за їхньою ієрархією в складі СРСР, поділяючись на сім груп.

До першої групи входило 15 титульних етносів союзних республік, але не в алфавітному порядку і навіть не за чисельністю. Наприклад, білоруси в СРСР за чисельністю поступалися узбекам та казахам, але посідали третє місце в переліку після росіян та українців.

У кожній з інших шести груп етносів розміщували в алфавітному порядку. До другої групи входило 29 етносів, які дали назви автономним республікам, включаючи також 10 етнічних груп Дагестану. Третя група складалася з представників 6 етносів, які мали автономні області. Четверта група — 8 етносів, які дали назви національним округам. До п'ятої групи входили 19 корінних народів Півночі Європейської частини Росії та Сибіру. 16 етносів Європейської частини СРСР, Кавказу та Середньої Азії складали шосту групу. До останньої, сьомої групи належали “іноземці”, 35 етносів — вихідців з-за меж СРСР. У цій групі опинилися також “афганці” та “народи Індії та Пакистану”, що було визначенням не етнічного походження, а громадянства.

Тому 17 найбільших за чисельністю етнічних меншин України за

методикою перепису 1989 року опинилися в чотирьох різних групах. Шість — у першій групі (росіяни, білоруси, молдовани, вірмени, азербайджанці та грузини), татари — у другій, євреї — в третій, кримські татари, цигани та гагаузи — в шостій. Ще шість етносів України опинилися в групі “іноземців”: болгар, угорці, румуни, поляки, греки та німці.

У переписі 2001 року в Україні зберігався перелік етносів 1989 року, але замість поділу на групи їх розміщували в алфавітному порядку після українців. До 128 найменувань додано ще чотири: шведи, турки-месхетинці, канадці та чилійці, тобто загалом 132 етноси. Всеукраїнський перепис населення 2001 року фактично проводили на основі методології радянських переписів у визначенні етнічного складу населення України. Але на відміну від перепису 1989 року, публікація матеріалів перепису 2001 року стосовно етнічного складу населення була повнішою.

На динаміку чисельності населення України за 1989—2001 рр. впливали рівень народжуваності та смертності, а також міграції. З 1991 року в Україні розгорнулися депопуляційні процеси. Демографічну кризу в Україні загострила і масова трудова міграція, що особливо активно посилювалася з другої половини 90-х рр. У пошуках заробітків з України мігрують насамперед соціально активні представники працездатного віку. За підрахунками науковців ІДСД НАН України, прямі міграційні втрати України за період з початку 1994 року до кінця 2001 року помітно перевищили 1 млн осіб.

Етнічна структура населення залежала не лише від міграційних та депопуляційних процесів. Вона змінювалася і під впливом процесів етнічної асиміляції, тобто зміни етнічної самоідентифікації представників окремих етносів. Абсолютну більшість серед усього населення України складали українці. До складу населення України входять також і представники інших етнічних груп. Але не всі їх можна зарахувати до етнічних меншин.

За відомим визначенням Ф. Капоторті, поняття “етнічна меншина” — це група населення, яка відрізняється від основної групи населення своїм етнічним походженням чи то національністю, чи то мовою, чи то релігією; за кількістю поступається основній групі населення; не займає домінуючої позиції в країні; демонструє бажання зберігати свою самобутність і культуру, традиції, релігію чи мову; не складається з недавніх іммігрантів або біженців; має глибоке коріння в країні проживання (як правило, громадяни цієї країни).

Отже, найважливішими критеріями визначення статусу етнічної меншини можуть бути насамперед чисельність, що впливає на можливість етнічного самовідтворення, час перебування на території України, тобто рівень укоріненості, а також тип розселення: дисперсний чи компактний. Представники окремих етносів, недавні мігранти та біженці до етнічних меншин не належать.

Загальна чисельність населення України зменшилася з 51 452 034 осіб у 1989 році до 48 240 902 осіб у 2001 тобто на 6,24 % (3 211 132 особи). За цей же час спостерігався, хоч і незначний,



приріст чисельності українців — на 0,33 % (122 640 осіб), з 37 419 053 осіб до 37 541 693 осіб. Скорочення загальної кількості населення України за 1989—2001 рр. відбулося винятково за рахунок етнічних меншин. Сукупна їхня чисельність скоротилася з 14 032 804 осіб до 10 510 570 осіб, тобто на 25,10 % (3 522 234 особи).

Протилежні напрями змін чисельності українців та етнічних меншин призвели до змін етнічного складу населення України. Частка українців збільшилася з 72,73 % у 1989 році до 77,82 % у 2001 році, тобто на 5,09 %. За цей же час частка етнічних меншин зменшилася з 27,27 % до 22,18 %, ще 0,39 % становила частка тих, хто не вказав свого етнічного походження. Зростання чисельності зменшилася з 1989—2001 рр. стало наслідком не природного приросту, а результатом змін етнічної самоідентифікації частини представників етнічних меншин, які мали частково українське етнічне походження. Депопуляція серед українців у сільських поселеннях розпочалася ще 1977 року, а в містах — 1993 року.

За походженням із 131 етносу України 19 — вихідці з Європи: болгар, угорці, румуни, поляки, греки, німці, словаки, чехи, албанці, іспанці, фіни, серби, італійці, французи, шведи, голландці, хорвати, австрійці, англійці. 17 етносів були вихідцями з Азії: корейці — депортовані з Далекého Сходу до Середньої Азії, а звідти у 80-ті роки почали мігрувати в Україну, араби, в'єтнамці, турки, асирійці, китайці, курди, “народи Індії та Пакистану”, афганці, перси, уйгури, дунгани, халха (монголи), белуджі, японці, а також вихідці з Азії євреї та цигани, які ще в середні віки через країни Європи потрапили до України. 4 етноси — з Америки: американці (громадяни США), канадці, кубинці та чилійці.

Інші 87 етносів походили з території колишнього СРСР, зокрема білоруси, молдовани, із країн Балтії — 4: литовці, латиші, ліви та естонці (частина їх переселилася до Криму в XIX ст.), із Закавказзя — 6: вірмени, азербайджанці, грузини, абхаз, грузинські євреї та турки-месхетинці, депортовані 1944 року до Середньої Азії, а звідти з кінця 80-х років почали переселятися в Україну. Із Середньої Азії походили 7 етносів: узбеки, казахи, таджики, туркмени, киргизи, каракалпаки, середньоазійські євреї.

Історичною Батьківщиною для інших 68 етносів була територія Російської Федерації. Зокрема, росіяни, 8 етносів Поволжя та Уралу: татари, чуваші, мордва, удмурти, башкири, марійці, комі,

комі-пермяки, калмики, 23 етноси Північного Кавказу: осетини, лезгини, чеченці, даргинці, аварці, лакці, табасарани, кумики, удіни, кабардинці, інгуші, ногайці, адигейці, балкарці, черкеси, карачаївці, рутулці, талиші, абазини, агули, цахури, тати та гірські євреї. Всі інші 35 етносів походили з півночі Європейської Росії, Сибіру та Далекého Сходу: карели, буряти, якути, ненці, хакаси, алтайці, ханти, мансі, тувинці, долгани, чукчі, зокрема 22 етноси-релікти: ороки, іжорці, нівхи, орочі, вепси, чуванці, саами, евени, ульчі, коряки, селькуп, негідальці, евенки, нганасани, нанайці, удегейці, кети, шорці, енці, ітельмени, тофалари, юкагири, а також ескімоси — вихідці з Аляски та алеути — з Алеутських островів. На теренах сучасної України, крім українців, відбувся етногенез кримських татар, караїмів, кримчаків та частково гагаузів. 2001 року чисельність караїмів складала 1 196 осіб, кримчаків — 406 осіб.

Із 131 етносу 49 мали власну державність за межами України, а 44 — автономію. Абсолютну більшість серед етносів — вихідців з пострадянського простору складають мігранти радянських часів, які не мали ареалів компактного розселення, а зосереджувалися переважно в містах на півдні та сході України. Серед вихідців з Азії — мігранти останніх двох десятиліть.

За чисельністю представники 131 етносу поділяються на дві нерівні групи. 17 представників належать до етнічних меншин України, чисельність кожної з них суттєво відрізнялася, але перевищувала 2001 року 30 тис. осіб: росіяни, білоруси, молдовани, кримські татари, болгар, угорці, румуни, поляки, євреї, вірмени, греки, татари, цигани, азербайджанці, грузини, німці та гагаузи. З цих 17 меншин лише для кримських татар і частково для гагаузів територія України є історичною батьківщиною. Більшість гагаузів зосереджена в сусідніх з Україною районах Молдови. Шість меншин походять з країн, які межують з Україною: росіяни, білоруси, молдовани, угорці, румуни та поляки. Чотири з них мали ще в XX ст. статус домінуючої меншини: угорці — на Закарпатті, румуни — на Буковині та в Придунав'ї, поляки — в Галичині та на Волині, росіяни — на всій території України до 1991 року.

За часом перебування на території України етнічні меншини суттєво різняться і поділяються на дві групи. До першої належать меншини, що мешкали в Україні не менше 200—250 років, тобто традиційні меншини. Друга група об'єднує новітні меншини, що

складаються переважно з нащадків недавніх мігрантів. Беззаперечно до традиційних (історичних) меншин належать молдовани, румуни, болгар, угорці, поляки, євреї, греки, цигани, гагаузи. Росіяни, білоруси та вірмени за формальними ознаками належать до традиційних меншин, але фактично складаються переважно з мігрантів другої половини XX ст. та їхніх нащадків у першому поколінні, тобто це новітні етнічні меншини. За переписом населення 2001 року лише 59,55 % росіян та 25,77 % білорусів народилися в Україні. Переважно з мігрантів радянської доби та їхніх нащадків складаються ще три етноси — азербайджанці, грузини та татари.

У досить неоднозначному становищі опинилися етнічні меншини, депортовані з України за часів сталінського тоталітаризму, насамперед це стосується кримських татар та німців. Майже 50 років вони не з власної волі перебували за межами України. Тому переселення до України лише для старшого покоління, дитинство чи молодість якого пройшла на її території, стало справді поверненням на історичну батьківщину. Середнє та молодше покоління фактично належать до новітніх етнічних меншин.

Тобто, разом 17 етносів можна включити до традиційних та новітніх меншин України, що за чисельністю мають сприятливі умови для самовідтворення у власному етнічному середовищі. Всі інші етноси, за незначним винятком (караїми, кримчаки, чехи, словаки, албанці, естонці та шведи), належать до новітніх етносів, які з'явилися в Україні у другій половині XX ст. Поява переважної більшості етносів цієї групи стала прямим наслідком перебування України у складі СРСР. Виняток — представники азійських етносів, які опинилися на теренах України за часів незалежності як іноземці.

За характером розселення (за винятком росіян) усі 16 етнічних меншин України — регіональні. Жодна з них не домінує за чисельністю серед усього населення окремих областей. Росіяни розселені переважно в містах в усіх областях, але абсолютну більшість складають лише серед усього населення Севастополя та міського населення АР Крим. Серед сільського населення автономії росіяни становлять відносну більшість.

Із 17 меншин шість мають ареали компактного розселення в 1—2 областях: греки — в Донецькій, кримські татари — в АР Крим, угорці — в Закарпатській, гагаузи — в Одеській, румуни — в Чернівецькій та Закарпатській, молдовани — в Одеській та Чернівецькій,

ТА МІФ «ПРО 130 ЕТНОСІВ»

болгари — в Одеській та Запорізькій. Більшість кримських татар, угорців, гагаузів, румунів, молдован та болгар зосереджена в селах. Серед інших 11 меншин більшість становить міське населення і переважає дисперсний тип розселення. Понад 50 % чисельності кожної з них припадає на 3—6 областей України. Основним ареалом зосередження етнічних меншин в Україні були південні та східні області, а також західні — Чернівецька та Закарпатська.

Найбільшою за чисельністю етнічною меншиною в Україні були росіяни. Їхня чисельність скоротилася з 11 355 582 осіб у 1989 році до 8 334 141 особи в 2001 році, тобто на 26,61 % (3 021 441 особу). Тобто за рахунок росіян скоротилася і сукупна чисельність етнічних меншин України (85,78 %) і всього її населення (94,09 %). У результаті інтенсивного зменшення чисельності росіян скоротилася і їхня частка серед загальної чисельності населення України: з 22,07 % у 1989 році до 17,28 % у 2001 році, тобто на 4,79 %. Внаслідок того, що сукупна чисельність етнічних меншин в Україні скорочувалася дещо повільніше, ніж чисельність росіян, змінювалася і структура етнічних меншин. Частка росіян становила 1989 року 80,92 % сукупної чисельності етнічних меншин, а 2001 року — 79,29 %. Але незважаючи на це скорочення, чотири з п’яти представників етнічних меншин України були росіянами за етнічним походженням.

Інтенсивному скороченню чисельності росіян в Україні за незначний термін (12 років) сприяло кілька чинників: по-перше, депопуляційні процеси з 1992 року, в результаті зменшення рівня народжуваності та збільшення коефіцієнта смертності. По-друге, обмеження масової міграції росіян в Україну і часткове переселення частини їх на історичну батьківщину, особливо на початку 90-х рр. в умовах загострення соціально-економічної кризи. І третій, головний чинник: серед росіян були поширені не лише ендегамні (моноетнічні), а й екзогамні (міжетнічні) родини. У результаті відродження української державності етнічні процеси набули природного характеру, коли корінна більшість асимілює меншість насамперед через міжетнічні шлюби. Народжені в таких шлюбах діти переважно визначають власне етнічне походження на користь домінантної більшості.

Тому частина росіян, які мали змішане етнічне походження, тобто були народжені в українськоросійських родинах, 2001 року визнали свою належність до українців, що означало зміну їхньої етнічної самоідентифікації. Тому і загальна чисельність українців за 1989—2001 рр. збільшилася винятково за рахунок російськомовних українців. Визнати українське етнічне походження значно простіше, ніж засвоїти втрачену раніше мову як рідну.

Крім того, більшість росіян — переважно мігранти радянської доби та їхні нащадки в першому поколінні. Так, за переписом 2001 року, 40,45 % росіян, які мешкали в Україні, народилися за її межами. До 1991 року росіяни не відчували себе етнічною меншиною і стали нею лише після здобуття незалежності України. З цих міркувань росіяни в Україні — фактично меншина в першому поколінні, на-

самперед з погляду самоусвідомлення нового для них статусу.

Сукупна чисельність представників інших 130 етносів також зменшилася з 2 677 222 осіб у 1989 році до 2 176 429 осіб у 2001 році, тобто на 18,71 % (500 793 особи). Скоротилася і їхня частка серед усього населення України з 5,20 % до 4,51 %, тобто на 0,79 %. За рахунок зменшення частки росіян дещо зросла частка цієї групи населення серед загальної кількості етнічних меншин: з 19,08 % до 20,71 %, тобто на 1,63 %.

За 1989—2001 рр. відбулося зростання чисельності п’яти етнічних меншин. Найсуттєвіше зросла чисельність кримських татар — на 430,24 % (201 386 осіб), вірменів — на 84,30 % (45 694 особи), грузинів — на 45,28 % (10 659 осіб) та азербайджанців — на 22,23 % (8 215 осіб). Приріст чисельності цих чотирьох меншин став результатом масових міграцій на терени України. Кримські татари поверталися з Середньої Азії, куди їх депортували ще 1944 року. Масове переселення вірменів, грузинів та азербайджанців спричинили міжетнічні конфлікти в Закавказзі 90-х рр. Унаслідок зміни етнічної самоідентифікації частини молдован, насамперед на Буковині, збільшилася і чисельність румунів на 11,99 % (16 164 особи).

Серед 11 меншин, чисельність яких зазнала суттєвого скорочення за 1989—2001 рр., перше місце посідали євреї. Їхня кількість зменшилася на 78,70 % (382 735 осіб). Скорочення числа євреїв в абсолютних показниках було навіть більшим, ніж усіх етнічних меншин, разом узятих, окрім росіян. Ці зміни стали результатом масової міграції євреїв на історичну батьківщину, а також до США та Німеччини, особливо на початку 90-х рр. Міграційні процеси вплинули також на зменшення кількості німців на 9,64 % (3 650 осіб) та греків — на 7,15 % (7 046 осіб).

У результаті етнічної асиміляції зменшилася кількість білорусів на 37,33 % (164 282 осіб), поляків — на 34,34 % (75 049 осіб), молдован — на 20,31 % (65 906 осіб), болгар — на 12,50 % (29 226 осіб), татар — на 15,62 % (13 571 особу). Чисельність ще двох етнічних меншин — циганів (ромів) та гагаузів фактично не змінилася, скорочення перших складало 0,69 % (330 осіб), а других — 0,14 % (44 особи). Існувала і така закономірність: меншого скорочення чисельності зазнали ті меншини, які компактно проживали у певних районах. Чисельність меншин, які були дисперсно розселені переважно в містах, скорочувалася інтенсивніше.

За чисельністю представників інших 114 етносів варто поділити на дві окремі групи. Частка разом узятих цих етносів серед загальної чисельності населення України 2001 року складала **лише 0,37 %**. До *першої групи* належать етноси, чисельність яких перевищувала 1 тис. осіб (36 етносів) і які формально зберігали умови для відтворення у власному етнічному середовищі. Ця група складалася з двох підгруп. До *першої підгрупи* належать 11 етносів з чисельністю від 5 до 12 тис. осіб: корейці, узбеки, чуваші, мордва, турки, литовці, араби, словаки, чехи, казахи, латиші. *Друга підгрупа* складалася з 25 етносів з чисельністю від 1 до 5 тис. осіб: осетини, удмурти, лезгини, таджики, башкири, марійці, в’єтнамці, туркмени, албанці, асирійці, чеченці, естонці, китайці,

курди, даргинці, комі, карели, аварці, “народи Індії та Пакистану”, абхази, караїми, комі-пермяки, киргизи, лакці та афганці.

Із 36 етносів *першої групи* 8 були представниками титульних етносів колишніх союзних республік, 15 — автономних республік і були фактично мігрантами радянських часів, 9 — мігранти з Азії останніх двох десятиріч. 4 етноси були розселені на теренах України ще до радянських часів: словаки — в Закарпатті, чехи — на Волині, караїми — в Криму і в Галичині та албанці в Причорномор’ї. За 1989—2001 рр. зменшилася чисельність 23 етносів — переважно вихідців із пострадянського простору. Навпаки, збільшилася чисельність за рахунок міграцій представників азійських етносів та вихідців з Кавказу. Зокрема, чисельність турків зросла у 33 рази, курдів та “народів Індії та Пакистану” — майже удев’ятеро, в’єтнамців — увосьмеро, арабів — уп’ятеро, китайців та афганців — утроє. При цьому приріст в абсолютних показниках був досить незначним. Майже всі етноси, що входили до складу цих груп, не мали ареалів компактного проживання, а були розселені дисперсно переважно в містах на півдні та на сході України. Лише серед чехів, словаків та албанців були представники сільського населення.

До *другої групи* входили представники інших 78 етносів, чисельність кожного з яких не досягала і 1 тис. осіб, зокрема 28 — менше 100 осіб. Частка цієї групи (78 етносів) становила серед загальної чисельності населення України 2001 року лише 0,17 %. До її складу входили представники автономних утворень РФ, етноси-релікти Сибіру та Далекого Сходу, іноземці — вихідці з країн Європи, Азії та Америки, а також етнографічні групи євреїв.

Аналіз статистичних матеріалів переписів населення засвідчує, що за 1989—2001 рр. із 131 етносу зменшилася чисельність 63, а зросла — 64, найменшувань 4 етносів не було 1989 року. Існувала і така закономірність: скоротилася кількість представників титульних етносів союзних та автономних республік колишнього СРСР, за винятком вихідців з Кавказу. Зросла чисельність представників далекого зарубіжжя, фактично іноземців.

Отже, протягом 1989—2001 рр. відбулися суттєві зміни в етнічному складі населення України: зросла частка українців серед загальної чисельності населення України. Тобто виявилася тенденція не до зростання “поліетнічності” населення України, а навпаки, до етнічної однорідності. Це зростання стало наслідком змін етнічної самоідентифікації частини етносів. Тому скорочення загальної чисельності населення України відбулося за рахунок етнічних меншин, сукупна чисельність яких зменшилася на 25 %. Найсуттєвішого скорочення зазнала найбільша етнічна меншина України — росіяни. Етноси України за чисельністю поділяються на дві групи: 17 етнічних меншин та 114 представників окремих етносів, переважна частина яких є мігрантами радянської доби та їхніми нащадками. Частка всіх 114 етносів серед загальної чисельності населення України 2001 року складала лише 0,37 %. Тому міф “про 130 етносів” не відповідає реальям етнічних процесів в Україні.

МОЛИТВА ДО СВЯТОЇ ПОКРОВИ

● СЛОВО

З ГЛИБИНИ СЕРЦЯ

Богдан ЧЕПУРКО

Скільки людей населяє Україну? Чи можна вважати людьми наркоманів, алкоголіків, депутатів, зірок шоу-бізнесу, злодіїв, кримінальних авторитетів, безробітних, інфікованих? Або так: моя внутрішня конституція, релігія etc. не дозволяє мені змастити піку завжди продажному політикові, аналітикові, можновласникові, безпритульному, сироті, меценату... Ми ж брати — генетичні і во Христі. Брате Михайле, твоя внутрішня криза наклалась на зовнішню; маразми — тут і там, зверху і всередині. Ти став залежним від алкоголю, щоб залишитись незалежним від цього дурдому, від суспільства, яке імітує суспільність: кожен вигибає, виживає, існує, перебивається строго індивідуально. Таке життя! — кажу я тобі, собі, йому, нікому. Досить пашчекувати, нема з ким порайдати, порадитись про се, про те, про все, про ніщо... Тут я витримаю паузу, все витримаю: холод, приниження, недоїдання, здирництво, шкурництво, тепло зрадливого серця, один плюс один, два в одному. Життя хоч і минає, але ще триватиме мільйони літ. Однак якщо людство — це таки одна велика людина, поділена на мільярди неолюдків, нелюдів etc., які не помічають своєї участі, присутності, а мо’ й відповідальності, успішно відходять від справ, планово йдуть із життя, розчарувались у сім’ї, дітях, любові, справедливості..., то чи не пішли б ви... на палю, на шампур, на (хо-хо) хронічне самосебепожирання! Так воно і стається — у різних формах, способах і відмінах. Шкварчить цивілізація, а князь цього придуркуватого світу хтиво облизується: “Ось твоє, Господи, тво-

ріння! Що я казав? Не підніметься воно понад те-це-се, а як вийде із себе, то залишиться один шашлик — мня, мня, мня — смакота содомська, взаємопожиральна. А це вже мій харч, виправдання мого призначення і бунту: спокушати, спробувати всього, експеримент за експериментом. Покуштуємо те, що коштує, авжеж, півтора заліза, олова, золота, залиємо пельку неситому. Ха-ха-ха, хі-хі-хі, ху-ху-ху”. Ось така мізерія, містерія, стовбурогенна істерія. Хоче буш голіруч згорнути Межиріччя, а заодно й курдів, як путін Чечню, в одне ню, а воно ж король голий: яке там людство! — суцільне юдство!!! “Замало жертв!” — рогоче нечистий. Мільйони померлих з голоду дивляться в саму душу світу, прохують маленькі кружальця у замерзлих вікнах людських сердець. “Колядуйте!” — знущається держиморда. “Женіть псами!” — командує скоробагатько. На галлявині напрати пекла зібрались герої УПА, розтопили вогнище аж до зір: “Не хочемо до раю, хочемо на землю — добити мерзотників!” Збирається в кулак спалений, втоплений, розпиляний, розпилений в пух і прах Роман Шухевич: “Тихо-ша, на все свій час!” Прозирає космічну темряву Стус. Зеров протирає окуляри... А на землі — імітації, підміни: шу-шу-шу... Змовляються, домовляються, перепросяються, а віз і нині там. На небі. В болоті. В Богочортвороті. Прости, Всевишній, не знаю, що кажу, але й Ти добрий, а мав би бути Справедливий — знищити на пню оте хтине ню! Милосердний, Всепокрючий, розділи заново світло і темряву, добро і зло — спаси наші душі! Пресвятая Покровонько, покрий людську і Божу природу світлом снігів, захисти дитинство і старість, зрілість і юність — во ім’я Отця, і Сина. І Святого Духа... Амінь!

КОЗАЦЬКІ ЗАБАВИ



Фото В. Мороза

Віталій МОРОЗ

Наслідуючи козацькі традиції, 13 жовтня, напередодні свята Покрови, у с. Гостомелі Київської області на території військової частини А0565 відбулися козацькі застави. Ідея заходу належить офіцеро-ві-культурологу, капітанові Євгену Біляєву, настоятелю Бучанського храму Успіння Пресвятої Богородиці отцеві Миколаю та голові правління Всеукраїнської молодіжної громадської організації “Молода Просвіта” Віталієві Морозу.

Головними героями свята стали старшокласники Бучанської школи-інтернату та школяри СШ № 14 Гостомеля, а також солдати строкової служби польового вузла зв’язку в/ч

А0565. Учні брали участь у різноманітних ігрових програмах: змагалися силою, сперечалися у спритності та кмітливості з досвідченими військовими. Козацькі застави розпочалися спільною молитвою.

Цікавою й захопливою була екскурсія військовою частиною. Заступник командира частини з гуманітарних питань підполковник Роман Кучеренко ознайомив дітей з експонатами музею та розповів про героїчні вчинки солдатів цієї частини в роки війни і мирний час.

Завдяки дружній співпраці виникли ідеї щодо постійного проведення тематичних зустрічей, присвячених патріотичному вихованню молоді на давніх, притаманних тільки нашій історії традиціях.

“Торкнутися піснею до серця людей,
нести їм свою душу, надихати до праці,
до радості життя”.

ПОСТАТІ

15

Лідія ЛУЦЕНКО

Ніби з простору земного
В неземний заходиш рай...
Ні, немає більш такого
На землі, як ти, мій рідний край!
Д. Луценко

Край струнких беріз та тополь, червоної горобини, що своїми гронами освітлювала нам шлях до Березової Рудки — мальовничого села зі своїми ставками, парками, галями та історичними пам'ятками культури.

Адже назва села й походить від цих березових гаїв та ставків, про які писав Дмитро Луценко:

За Березовою Рудкою
По дібровах і гаях
Голубою незабудкою
Бродить молодість моя.

Справді, бродить молодість і незабутня пісня поета, скликаючи всіх шанувальників поетового слова до Березової Рудки на щорічне мистецьке свято “Осіннє золото”.

Уже вкотре відвідую цю полтавську землю і не перестаю захоплюватись краєвидами, щедрими і щирими людьми, які, не дивлячись на економічну скруту, проводять літературно-мистецьке свято “Осіннє золото”, бо пісня нікого не залишає байдужим. Односельці свято бережуть пам'ять про свого земляка поета-піснетворця Дмитра Луценка.

У краєзнавчому музеї села відкрито кімнату-музей поета, яка з кожним роком поповнюється новими експонатами. Дружина поета Тамара Іванівна, Берегиня його творчості, і цього року приїхала не з порожніми руками. Вона передала до музею книги, газети, диски, зокрема щойно випущений диск із піснями, присвяченими донечці поета Ларисі, яка так рано залишила цей світ. Диск, про який Тамара Іванівна мріяла все життя. Їй навіть сон наснився, ніби Дмитро Омелянович наказав їй увіковічнити ім'я його лелітки, любі донечки.

А працівники редакції газети “Вісті” та “Порадниця” передали до музею змістовну, чудово ілюстровану книжку “Осіннє золото”, автором якої був справжній патріот своєї землі, людина, щиро закохана в поезію, в пісню, заслужений журналіст України Анатолій Михайленко (на жаль, він не дожив до цього річного свята). Світла пам'ять про нього збережеться назавжди.

У цій чудовій книзі зібрано цікаві матеріали про Дмитра Луценка, його найкращі вірші та пісні, а також розповіді про всіх лауреатів премії його імені. Із вступним словом до читача звертається голова журі конкурсу, Герой України, народний артист України, лауреат Шевченківської премії Анатолій Авдієвський.

У краєзнавчому музеї є куточок, присвячений пам'яті славетної співачки Раїси Кириченко, який теж поповнився новими експонатами. Великий шанувальник творчості Дмитра Луценка та Раїси Опанасівни Костянтин Чепіга подарував музеєві чудовий портрет Раїси Кириченко. А Тамара Іванівна передала картину Василя Бедра, художника з Лохвиці, де Раїсу Кириченко зображено на лоні природи: вона сидить, схилившись над ставком під вербами. Ці чудові роботи відразу прикрасили експозицію музею.

І знову зустріч із поезією, з піснею, з привітними, щирими людьми, які з'їхалися з усіх куточків України, аби ще раз доторкнулися до невмирущого поетичного слова Дмитра Луценка, до його справді народної пісні, яка чарує всіх своєю мелодійністю, простотою та щирістю.

Перебуваючи в Березовій Рудці, я неодноразово задумувалась над тим, чи ми справді любимо свою землю, свою історію, свою культуру.

Адже такі красиві й важливі для українців місця повинні охороняти держава. Тут повинні проходити



На сцені Співочого поля — Березоворудський народний хор, перед мікрофоном — директор підприємства “Березівське” Олександр Котенко

І ЗНОВУ ЗУСТРІЧ НА ПОЛТАВСЬКІЙ ЗЕМЛІ

екскурсійні маршрути України, адже у нас є стільки визначних пам'яток. Це село з 300-літньою історією заснував 1717 року гетьман Іван Скоропадський. Потім воно перейшло до родини Закревських, про яку Тарас Шевченко згадував у своїх записах та у віршах, присвячених, зокрема, Ганні Закревській “Свято чорнобриве”, яка полонила душу поета і світлим спогадом назавжди лишилась в його серці. Саме тут, у маєтку Закревських, Т. Шевченко написав два чудові портрети Ганни та її чоловіка Платона, які нині зберігаються в Національному музеї Тараса Шевченка в Києві; а тут, у краєзнавчому музеї — копії.

Багато можна розповісти про це село і родину Закревських, про березоворудську піраміду (одну з трьох європейських пірамід). Але в мене інше завдання.

Душа болить за нас, українців: чому не вміємо шанувати рідне, те, що поруч, а не за кордоном, куди ми часто прагнемо? А у нас, повірте, не гірше. Тільки треба нам усім не розвалювати те, що будували роками, а зберігати і плекати всі пам'ятки історії та культури. На жаль, влада не дає коштів на реставрацію маєтку Закревських, і тому він руйнується, озера та ставки пересихають і замулюються.

Але добре, що не замулюється українська душа, душа справжніх патріотів, які щороку їдуть до Березової Рудки вклонитися цій землі й надихнутися для творчості. Адже пісня — це наш оберіг, наша душа, це величезний світ краси і гармонії. І саме Луценкова пісня об'єднує всіх на святі “Осіннє золото”.

Свято, як завжди, розпочалося біля музею, де організатори не тільки теплими словами привітали гостей з Києва, Полтави, Черкаса, Миргорода та інших куточків України, а й своїми прекрасними піснями, які лунали звідусіль. Адже саме цього дня на Співочому полі проходив конкурс на краще виконання пісень на вірші Дмитра Луценка.

Приємно бачити на святі правнуків родини Закревських із

зраділи цій зустрічі, дуже вдячні за подарунок. А через 12 днів Ніна Вікторівна вишила портрет-ікону св. Лариси. Усі ці портрети-ікони прикрашають квартиру Тамари Іванівни Луценко. А маленька Магдалина вивчила дитячі вірші поета, які й читала на святі.

Ось що таке справжня пісня, справжня поезія, яка надихає людей на творчість.

За доброю традицією, на Співочому полі Березоворудського парку просто неба, серед мальовничої природи вручали літературно-мистецьку премію ім. Дмитра Луценка “Осіннє золото”, засновану 2001 року газетою “Вісті” Центральної спілки споживчих товариств України, за підтримки Національної всеукраїнської музичної спілки та Національної спілки письменників України. “Осіннє золото” — єдина премія, яку вручають за примноження національних пісенних традицій та за пропаганду національної пісенної творчості у засобах масової інформації. Першим звання лауреата здобув невтомний організатор конкурсу, письменник, заслужений журналіст України, нині покійний Анатолій Михайленко.

Лауреатами премії стали видатні митці сучасності, які разом з поетом творили пісенну славу України. За сім років існування премією відзначено незабутніх співачку, Берегиню української пісні Раїсу Кириченко та композитора Анатолія Пашкевича, а також відомих співаків

ком Петром Андрійчуком, який грошову винагороду передав дружині поета Тамарі Іванівні для видання нових дисків. Адже вона мріє ще зібрати та видати диск патріотичних пісень поета. А також черкаський активіст, закоханий в українську пісню, великий її шанувальник та пропагандист творчості Дмитра Луценка, композитор Віктор Квасневський. Дипломом, нагрудним знаком та грошовою премією нагороджено народний фольклорний ансамбль “Яворина” Полтавського університету споживчої кооперації України.

Когорта лауреатів уже чимала, і якби влаштувати концерт за їхньою участю, то це було б справжнє свято української національної культури.

Члени журі конкурсу — головний редактор газети “Вісті” Борис Шинкарук, координатор та редактор газети “Порадниця” Тетяна Власюк вручили дипломи, нагрудні знаки, квіти та грошові премії новим лауреатам.

На свято завітали лауреати премії ім. Дмитра Луценка минулих років: заслужений діяч мистецтв України, поет-пісняр Вадим Крищенко, молодий співак Павло Мрежук, автор та виконавець Ігор Вовчак, який виконав одну з нових пісень на вірші Дмитра Луценка. А коли Анатолій Матвійчук заспівав пісню про Україну, всі присутні підхопили її, і, стоячи, продовжували співати “Гімн Україні”.

Адже, як колись говорив наш славетний співак Борис Гмиря, велике щастя для митця — торкнутися піснею до серця людей, нести їм свою душу, надихати до праці, до радості життя. І такі пісні серця звучали на святі. А “Молитва гетьмана Калнишевського” у виконанні “Дарничанки” примусила усіх задуматися над нашою долею, над тим, хто ми є у цьому світі.

На святі, як завжди, лунали пісні у виконанні Березоворудського народного хору, активний учасник якого — директор державного підприємства “Березівське” Олександр Котенко, людина, яка все робить для того, щоб таке свято в селі відбулося. А заключним акордом дійства була пісня-посвята Дмитрові Луценку “Квіти любові” у чудовому виконанні тріо на чолі з начальником відділу культури Пирятинської райдержадміністрації Володимиром Прокопенком, активним учасником та організатором цього заходу.

Справді, це було свято пісні й музики, адже пісня допоможе зберегти націю, наш народ, це наша доля, бо в пісні — історія народу, яка й допомагає нам вижити у цей жорстокий час.

Як писав Дмитро Луценко: “Вони, пісні, вчили нас, я глибоко переконаний, будуть вчити й майбутні покоління доброти і сміливості, чесності і високого патріотизму, любові та вірності... Тому й живі ці безсмертники поміж нас, як дорожчінна спадщина наших пращурів, як скарб творчої думки і душі народу. Як повітря, як хліб, як любов, без котрих ми не можемо ні жити, ні боротися, ні перемагати, — звучать у наших серцях ці шедеври”.

Цьогорічними лауреатами бажаємо великого творчого ужитку на ниві українського мистецтва.

Родина Луценків щиро вдячна організаторам свята “Осіннє золото” та висловлює щирі подяки працівникам газети “Вісті” і “Порадниця” за фінансову підтримку та за приємну подорож до Березової Рудки. І дай Боже нам усім добра і злагоди, любові до своєї землі, до пісні, до історії та культури. А наша пісня щоб ніколи не змовкала, а жила в людських серцях.

Луценківське свято продовжилось у Києві. 15 жовтня, в день народження поета, в Будинку Збройних сил України відбувся літературно-мистецький вечір пам'яті Дмитра Луценка “Усе любов'ю зміряне до дна”.



Віктор Квасневський, композитор з Черкащини, біля музею читає вірші

Люксембурга, які завітали до Березової Рудки. Саме вони опікуються маєтком своїх пращурів, допомагаючи в його реставрації.

Цікава історія гостей з Миргорода. Родина Калітінських закохана в пісні Дмитра Луценка, вони навіть у себе вдома зробили куточок-музей поета. А бабуся Ніна Вікторівна Фоменко вишила картину “Хата моя, біла хата” і через газету “Порадниця” передала Тамарі Іванівні Луценко. Дружина поета була дуже зворушена цим подарунком і відповіла листом подяки та подарувала нові касети пісень Дмитра Луценка. Років через сім, згадає Тамара Іванівна, ця родина знову обізвався. Ніна Вікторівна вишила портрети-ікони св. Тамари та св. Дмитра і через програму “Ключовий момент” розшукала Тамару Іванівну і подарувала їй ці ікони. Тамара Іванівна у відповідь подарувала диск з піснями поета, які присвячені донечці Ларочці. Родина Калітінських та бабуся Ніна Вікторівна

Олександра Василенка, Володимира Турця, Павла Мрежука, Віктора Шпортька, виконавців та композиторів Ігоря Вовчака та Анатолія Сердюка, композиторів Ігоря Поклада, Олексія Чухрая, Володимира Костенка, Володимира Домшинського, поетів Михайла Ткача, Вадима Крищенка, Миколу Луківа, Леоніда Федорука, Йосипа Фиштика, Степана Галябарду. Премією нагороджено Національний український заслужений академічний народний хор ім. Г. Верьовки — візитну картку України. Торік за активну пропаганду національних пісенних традицій у засобах масової інформації відзначено радіожурналістку Лесю Білаш.

Цьогорічними лауреатами премії ім. Дмитра Луценка “Осіннє золото” стали народний артист, автор і виконавець Анатолій Матвійчук, композитор Леонід Нечипорук, за активну пропаганду національних пісенних традицій — народний ансамбль пісні й танцю України “Дарничанка” зі своїм художнім керівни-

10 жовтня 2007 року в zenіті творчої праці відійшов від нас у вічність громадський діяч, державотворець, просвітянин Анатолій Григорович Погрібний.

Він народився 3 січня 1942 року в селі Мочалище Бобровицького району на Чернігівщині. Закінчив філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка, захистив кандидатську (про творчість Б. Грінченка) та докторську (з приводу проблеми художнього конфлікту в літературі) дисертації. Професор Київського національного університету та Українського Вільного університету в Мюнхені.

Доктор філології А. Г. Погрібний добре відомий як критик і літературознавець. У його доробку літературно-теоретичні, літературно-критичні та історико-монографічні праці (всього близько тридцяти монографій та майже тисяча статей у періодиці).

Слід відзначити відсутність у творчості А. Погрібного компліативних, вульгарно-соціологічних робіт. Він присвятив свої дослідження творчості Б. Грінченка, Якова Щоголева, П. Куліша, О. Гончара та ін.

За наукові заслуги обраний академіком Академії наук Вищої школи України, Вільної Української Академії наук (Нью-Йорк), дійсним членом наукового товариства ім. Т. Шевченка. Тривалий час був секретарем Національної спілки письменників України, очолював Київську організацію НСПУ.

Водночас А. Погрібний широко знаний та авторитетний громадсько-культурний діяч. Він входив до ініціативних груп, що заснували Товариство української мови ім. Т. Шевченка (“Просвіта”). Усі ці роки А. Погрібний — член Центрального правління “Просвіти”, Народного руху України, Конгресу української інтелігенції. Був членом Президії Української Всесвітньої Координаційної Ради, головою Всеукраїнського педагогічного товариства ім. Г. Ващенко, членом Ради з питань мовної політики при Президентові України.

Визначний вчений і громадський діяч був членом Центральної Ради УРП “Собор” і Ради старійшин.

Наукова та громадська діяльність А. Погрібного відіграла значну роль у формуванні національної самосвідомості громадян України, відчуття неперер-

ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА І ВЧЕНОГО АНАТОЛІЯ ПОГРІБНОГО

вності нашої духовної культури, належності до світового культурного процесу.

Протягом багатьох років пристрасні публіцистичні програми письменника Анатолія Погрібного на Українському національному радіо та каналі духовного відродження “Культура” були в дзвони сумління, а створені на основі цих полум'яних виступів книги “Якби ми вчилися так, як треба”, “По зачарованому колу століть”, “Поклик дужого чину”, “Захочеш — і будеш” стали глибокими і вдумливими розмовами про наболіле з українським народом про захист рідної мови і перспективи її розвитку.

Автор понад 20 книжок (п'ять із них побачили світ у Видавничому центрі “Просвіта”), Анатолій Григорович Погрібний був відзначений преміями імені І. Огієнка, О. Білецького, І. Багряного, Фонду ім. Т. Шевченка, ім. Б. Грінченка, Д. Нитченка, а 2006 р. удостоєний Національної премії України імені Т. Г. Шевченка. Нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня.

Пам'ять про видатного просвітянина, мужнього оборонця української мови, лауреата Національної премії України ім. Т. Шевченка, талановитого вченого і добру, чуйну людину Анатолія Погрібного назавжди збережеться в серцях українців, усіх тих, хто знав і шанував цього подвижника національної ідеї.

Висловлюємо глибокі співчуття родині покійного.

**Центральне правління
ВУТ “Просвіта”
імені Т. Г. Шевченка,
Головна Рада,
редакція газети**

СЛОВА ПРОЩАННЯ

Чернігівське земляцтво з глибоким боєм сприйняло втрату свого визначного земляка Анатолія Погрібного. Він належить усій Україні, але передусім — рідній Чернігівщині, бо відтепер осиротіло його незнищенне село Мочалище, бо віднині він уже не переступить порога затишого рідного дому. Але віримо, що житиме завжди його мудре і пристрасне слово, яке він поставив в оборону України.

Рада Товариства
“Чернігівське земляцтво”
в м. Києві

Просвітяни Прикарпаття з глибоким сумом дізналися про відхід у Засвіті нашого побратима, одного з найактивніших діячів “Просвіти” Анатолія

Погрібного. В zenіті творчої праці від нас відійшов громадський діяч, державотворець із глибоким розумінням української ідеї, якій він віддав усього себе.

Українська земля хай буде йому пухом.

Від імені правління
Івано-Франківського
обласного об'єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка
Петро АРСЕНИЧ

Висловлюю глибоке співчуття родині, рідним, друзям, знайомим, близьким з приводу смерті Анатолія Григоровича. Царство Небесне. Вічна пам'ять. Хай земля буде пухом Вам, Анатолію.

З глибоким сумом
слухач улюбленої передачі
та просвітянин
Олександр САЄНКО,
м. Полтава

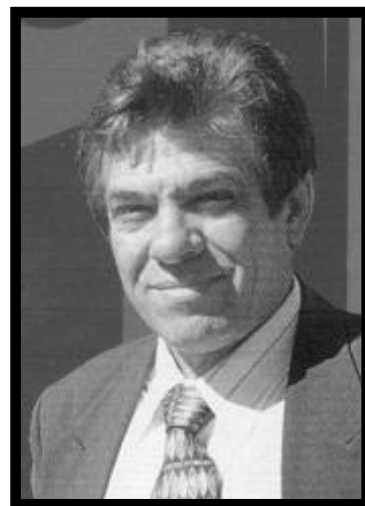


Фото О. Литвиненка

Громадська панахида в залі Національної філармонії 13 жовтня

ПРОЩАЙТЕ, ПРОФЕСОРЕ!

У столичному університеті імені Тараса Шевченка він був кумиром думаючих студентів. Його лекції з української літератури були цікавими, новаторськими і... провокативними — скажімо, він змусив нас полюбити поезію Павла Тичини, “замученого” советською шкільною програмою. Саме він відкрив нам раніше заборонених письменників Розстріляного Відродження. Зрештою, він учив нас поважати Людину і свою Націю.

Анатолій Погрібний, уродже-

нець Бобровицького району, став професором, завідувачем кафедри, доктором філологічних наук, автором багатьох книг і радіопередач, одним із засновників Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка, створив Всеукраїнське педагогічне товариство імені Гр. Ващенко. І головне — був порядною Людиною.

Важко прощатися з улюбленим викладачем, але посіяне ним — назавжди у наших серцях і професійних шляхах.

Сумуючи, колишні студенти:

Василь ЧЕПУРНИЙ, голова Чернігівського обласного об'єднання Товариства “Просвіта”, редактор газети “Сіверщина”;
Анатолій ТЮТЮНИК, генеральний директор обласної телерадіомовної компанії “Сівер-центр”;
Людмила ПАРХОМЕНКО і **Євдокія ТЮТЮНИК**, завідувачі відділів газети “Деснянська правда” та інші, м. Чернігів



23 травня 1981 року. Урочистості з нагоди 90-річчя з дня народження Павла Тичини у його рідному селі Піски Бобровицького району. Анатолій Погрібний і поети Дмитро Головка й Таїсія Шаповаленко.

Фото **Володимира ЗИМИ**



ІДЕОЛОГІЧНА ВІЙНА ЗА УКРАЇНСЬКУ СПАДЩИНУ

Тема Української Повстанської Армії ніколи не була проблемою, яку розглядали б у суто історичному аспекті. Суперечки навколо ОУН і УПА виникають не тільки в середовищі професійних істориків, а й переносяться на всіх більш-менш політично активних індивідів. Залежно від відповіді на питання про трактування сутності та історичної ролі українського націоналістичного руху 20—50-х років минулого століття матимемо різну ідеологічну картину сьогодення. Саме тому боротьба навколо УПА нині така запекла.

Андрій ІЛЛЕНКО

Традиційним є уявлення, за яким на питання ОУН і УПА існують лише дві точки зору.

Перша точка зору, представлена переважно так званими “лівими” і просто промосковськими силами, виходячи із суто московсько-радянського тлумачення історії, розглядає роль ОУН і УПА вкрай негативно, використовуючи як головні аргументи авторитарну і “профашистську” ідеологію ОУН і “колабораціонізм” УПА.

Друга точка зору, представлена націоналістами та лібералами (більшістю з них), розглядає історичну роль УПА позитивно і виступає за її державне визнання.

Але такий “біполярний” підхід украй натягнутий і умовний. Насправді ж для того, аби зрозуміти глибинну суть цієї проблеми, слід зазирнути глибше.

Отже, навколо спадщини УПА боротьбу ведуть не два, а принаймні три табори. І якщо стосовно проросійського табору все більш-менш зрозуміло, то серед тих, хто виступає за визнання УПА, є дві групи, які трактують український націоналістичний рух 20—50 років ХХ століття по-різному.

Почнемо з ліберального, або псевдонаціоналістичного трактування ОУН і УПА. Цієї точки зору дотримуються не лише відверті ліберали, й чимало “націоналістів”. Ліберали визнають позитивну роль УПА й аргументують це так:

— “Антифашизм” і “демократизм” ОУН і УПА. Ліберали подають як зразок ідеології ОУН відредагований і перевернутий діаспорний варіант націоналізму, з якого було вилучено все, що суперечило ліберальному світоглядові. Так діаспорний націоналізм “позбувся” цілих ідейних пластів, які були в ОУН до 1943 року, як-то теми раси, великодержавності, трактування сучасних на той момент іноземних аналогічних рухів тощо (підступність не мала меж — і досі роботи провідних ідеологів ОУН безсоромно “редагують” “ліберальні націоналісти”). Крім того, нав’язується думка, що боротьба між українськими пов-

станцями і німцями була стратегічною і ледь не насамперед була викликана “ідеологічною несумісністю”.

— “Інтернаціоналізм” УПА. Ліберали стверджують, що майже 40 відсотків (!) вояків УПА були не українцями, а азербайджанцями, узбеками, євреями тощо. Постійно наголошуючи на нібито “інтернаціональному”, а не національному характері УПА, ліберали надають загонам українських націоналістичних повстанців вигляду таких собі “інтернаціональних бригад”, які боролися за “свободу і демократію”.

— “Пацифізм” УПА. Це уточнення іншої, більш масштабної ліберальної міфологеми — про “миролюбність” українців і відсутність у них войовничості й агресивності. Відповідно, твердять ліберали, якщо в УПА і йшли, то переважно через безвихідь, жорсткі методи боротьби в УПА не використовувались, і взагалі, в УПА ледь не кожен другий був не українцем, тобто українці не дуже й здатні до війни.

Для чого лібералам усе це пропагувати, навіщо перевертати сутність ОУН і УПА? Їхня відповідь така: тільки подаючи лібералізоване трактування цих формаций, можна буде легітимізувати їх в очах “української та світової громадськості”. Насправді ж це лукавство, за яким ховається набагато підступніше бажання остаточно деактуалізувати і маргіналізувати український націоналізм в історичному вимірі й у вимірі сучасності та перетворити його на додаток до лібералізму.

Лібералізація означає легітимацію тільки для самих ідейних лібералів, яких, на щастя, не так багато, як здається. Нікого з противників УПА ця лібералізація не переконає (насправді їх не можна, а головне — не треба в чомусь переконувати), а ось для націоналізму таке перевертання історії стає дедалі травматичнішим.

Тепер розглянемо власне націоналістичний підхід до трактування ОУН і УПА, який корінним чином відрізняється від ліберального. Націоналізм заперечує всі ліберальні міфи про УПА, подаю-

чи натомість реальні історичні факти, як доводять, що український націоналізм 20—50 років був інтегрально-націоналістичним рухом, а УПА — українською націоналістичною армією, яка вела війну не просто за формальну незалежність України й аж ніяк не за демократичний лад, а за Українську державу, в якій через етап національної диктатури було б встановлено режим націократії, описаний провідним ідеологом ОУН Миколою Сціборським.

Не тільки ліберальна публіка “підмазується” до УПА. Останнім часом у цьому напрямі активізувалися угруповання так званих “нових лівих”, які у своєму прагненні відмежуватися від “старих” вирішили “переосмислити” історичну роль УПА. “Ліваки” перевертують український націоналізм вже на свій лад, проектуючи на нього свої хворобливі фантазії та “класову” маячню.

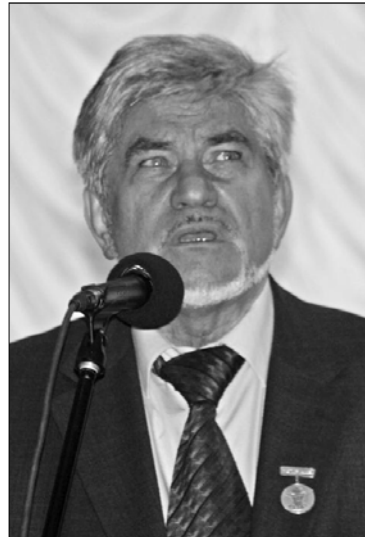
Масштаб та історична роль ОУН і УПА були настільки доленосними і залишили по собі такий глибокий слід, що проігнорувати цей рух ліберали не можуть. Тому вони пішли підступнішим шляхом — викривили його, тим самим уможлививши прив’язку націоналізму до лібералізму і маргіналізацію сьогоднішнього правого руху, який таким чином втрачає своє коріння. Кришталево чисту воду лицарської традиції українського націоналізму споганили брудним потоком ліберальної брехні.

Український націоналізм десятиліттями замовчували, обстрілювали і поливали брудом комуністи. Зараз ми бачимо, що цю роль на себе взяли ліберали і, як завжди, вони розійшлися з комуністами лише в методах: якщо другі діють прямолінійно, то перші під виглядом “союзників” закрадаються в нашу свідомість і тихо роблять свою справу, безсоромно фальсифікуючи націоналізм.

Я часто спілкуюся з людьми, які підтримують ліберальне трактування ОУН і УПА. На мої волення про те, що їхня “теорія” повністю побудована на нісенітницях і шкодить націоналізму, вони відповідають, мовляв, це справді так, але “на дворі ХХІ століття” і “ми маємо подавати все саме так, бо інакше суспільство цього не сприйме”. Абсурд! Чого це ми повинні “соромитися” і, червоніючи, дивитися в підлогу, коли нам хтось каже, що в ОУН була антидемократична й авторитарна ідеологія? Так, була! І більше того, якраз через те, що зараз “на дворі ХХІ століття” і європейська цивілізація стоїть на краю прірви, ми повинні продовжити ці славні традиції, оновивши їх.

Давно закінчилася Друга світова війна, залишилися в минулому і роки героїчного спротиву УПА. Але ідеологічна війна навколо УПА триває, й українським націоналістам доводиться вести її на два фронти — з відкритими українськими “лівими” та українськими прихованими — лібералами і псевдонаціоналістами. І якщо лінія фронту з першими окреслена чітко і проходить не тільки по університетських аудиторіях й бібліотеках, а й по вулицях, то з другими все набагато складніше. Чіткого фронту нема, доцільніше говорити про серію ідеологічних диверсій, здійснених у нашому тилу. Але зараз, коли новий націоналізм набирає сили, остаточне розмежування, зокрема й на вулицях, почнеться незабаром.

«ПРОСВІТА» ВІДЗНАЧАЄ 65-РІЧЧЯ ГЕРОІЧНОЇ УПА



Павло Мовчан



Галина Стефанова



Ансамбль “Хорда” та хор “Гомін”



Святослав Максимчук і студентський театр



Київ, Будинок вчителя, 12 жовтня. Фото Олександра ШЕПНІВСЬКОГО